

بحران قاچاق انسان و مهاجران غیرقانونی در پرتو حقوق بین الملل و عملکرد اتحادیه اروپا در مقابله با این بحران

نویسنده مسئول: رؤیا زارع نعمتی

دانشجوی دوره دکتری حقوق بین الملل دانشگاه علامه طباطبایی و وکیل پایه یک دادگستری

Email : Roya.attorney@gmail.com

چکیده

قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی جنایاتی مغایر با کرامت انسانی و حقوق بشر قلمداد می شوند و ابعاد حقوق بشری قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی موجب شده تادر فرآیند مبارزه با این بزه ها وظایف و تکالیفی بردولت ها، به عنوان مخاطبین اصلی حقوق بشر، تحمیل شود که از مهمترین آنها حمایت از بزه دیده مطابق موازین حقوق بشری است . از سوی دیگر این جنایات که اغلب به صورت فراملی ارتکاب می یابند ، نظم عمومی حاکم بر جامعه بین المللی را نیز بر هم می زند. نقض کرامت انسانی توسط قاچاقچیان انسان و ارتباط تنگاتنگ قاچاق با دیگر جرائم سازمان یافته فراملی، مانند پولشویی، از علل اصلی عزم جامعه جهانی برای مبارزه با این جنایات است. بیشتر بزه دیدگان جنایت قاچاق انسان تحت تاثیر فقر و محرومیت های اقتصادی و اجتماعی و به علت فریب یا اجبار در فرآیند قاچاق انسان وارد و به بهره کشی از خود تن می دهند و این وضعیت عدم مسولیت کیفری آنها و لزوم حمایت از ایشان را تاکید می کند. به بیانی دیگر الزام دولتها به حمایت از بزه دیدگان جنایت قاچاق انسان از آنرو است که جامعه او را مجرم نمی داند تا مجازات کند، بلکه بر او ع بزه دیده و قربانی جرمی می داند که شایسته کمک و حمایت است تا حقوق تضییع شده او اعاده شود . البته جبران این حقوق تضییع شده بدون حمایت و مساعدت دولتها امکان پذیر نیست. حمایت از بزه دیدگان این جنایات به موازات دلائل انسانی و ارزش های حقوق بشری از آنرو است که این افراد بزه دیده و قربانیان این جنایات هستند بر این مبنا، اسناد بین المللی مانند پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان سازمان ملل متحد و کنوانسیون اقدام ضد قاچاق انسان شورای اروپا، تدابیر حمایتی کمیته ای را که به بهبودی جسمی، روانی و اجتماعی بزه دیده کمک می کند، پیش بینی کرده اند. از مهمترین این تدابیر عبارتند از: عدم مجازات بزه دیده برای جرائمی که در فرآیند قاچاق انسان به انجام آن مجبور شده اند، تامین مسکن مناسب و امن، کمک های مادی، اجازه اقامت، بهره مندی از خدمات پزشکی و روانشناختی، آموزش شغلی و برنامه های توانبخشی، ارائه اطلاعات، مشورت ها و کمک های حقوقی و تسهیل مشارکت بزه دیده در دادرسی، خدمات ترجمه و ... علاوه بر این پدیده قاچاق انسان و مهاجران غیرقانونی ، یکی از پیچیده ترین و درعین حال خشن ترین جنایاتی است که در حال حاضر در سطح جهان روی می دهد. این پدیده که باهدف ارتکاب اعمال غیرقانونی صورت می گیرد، دامنگیر بسیاری از کشورهای جهان شده است. در حال حاضر قاره اروپا با بزرگترین بحران مهاجرت پس از جنگ جهانی دوم روبه رو می باشد. بحرانی که بعد از جنگ های یوگسلاوی در دهه ۱۹۹۰ تاکنون بی سابقه بوده است. وضعیت کنونی باعث شده تا بین ۲۸ کشور اتحادیه اروپا اختلاف نظر ایجاد شود و افکار عمومی نیز در برخی از این کشورها به خصوص بعد از یافتن جسد یک کودک ۳ ساله سوری در سواحل ترکیه جریحه دار شده است. این کشورها در مقابله با بحران مهاجرت غیر قانونی و قاچاق انسان در چند سال اخیر عملکرد مناسبی را از خود به نمایش نگذاشته اند. از اینرو واکاوی و تجزیه و تحلیل موردی نسبت به عملکرد اتحادیه اروپا در مواجهه با معضل قاچاق انسان و مهاجران غیرقانونی از اهمیت بسزائی برخوردار است.

واژگان کلیدی : قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی، جنایات سازمان یافته فراملی، حمایت های حقوق بشری، اتحادیه اروپا

مقدمه

اصل جهان شمول حقوق و آزادی‌های بنیادین، نشأت گرفته از کرامت ذاتی انسان است و برده‌داری در اشکال کهن و مدرن، آن را نقض می‌کند. صورت مدرن این پدیده با نام "قاچاق انسان"، در سال‌های اخیر رشدی فزاینده یافته و کشورهای بی‌شماری را به عنوان کشورهای مبدأ، واسطه و مقصد در معرض آسیب قرار داده است. جهانی‌شدن، یکی از عوامل تأثیرگذار بر افزایش قاچاق انسان می‌باشد و مقابله‌ی کارآمد با این پدیده نیازمند تلاش و همکاری جهانی است.

به گواهی تاریخ، "برده داری" یکی از رسوم باستانی متداول در میان بیشتر ملت‌های جهان بوده است. به لحاظ تاریخی این رسم چندصد ساله در قرون وسطی رو به کاهش نهاد اما کشف قاره‌ی آمریکا و کمبود نیروی کار در آن منطقه، یک بار دیگر موجب رونق و تداوم تجارت بردگان سیاه پوست غرب آفریقا در سال ۱۵۰۲ میلادی شد. این تجارت آن چنان سودآور و مورد حمایت ثروتمندان و صاحبان قدرت بود که گمان نمی‌رفت پایان پذیرد. اما سرانجام این تجارت در قرن نوزدهم میلادی ملغی گردید.^۱ نخستین گام عملی در راستای جهانی‌شدن این مبارزه با امضای مقاله‌نامه بین‌المللی متوقف ساختن قاچاق برده‌های سفید پوست، (۱۹۰۴م.) در پاریس برداشته شد. با این وجود از دهه‌های گذشته شاهد تجارت بردگانی هستیم که بسیاری از آن‌ها انسان‌های سفید پوست هستند. انسان‌هایی که برای کار، فروش اعضا، فرزندخواندگی، تن فروشی و سایر مقاصد جنسی قاچاق می‌شوند. رشد فزاینده‌ی این پدیده که "بردگی معاصر" نیز نامیده می‌شود نگرانی دولت‌ها، جامعه‌ی بین‌المللی و مدافعان حقوق بشر را افزایش داده است.^۲

در طول تاریخ همواره در اثر وجود جنگها، اشغال، خشونت‌ها و دیگر انواع و اقسام آزار و اذیت‌ها، انسانهای متاثر و متضرر از این چالشها و مشکلات، اقدام به ترک خانه و کاشانه خود نموده و سعی در رساندن خود به مناطق امن داشته‌اند. این افراد از ترس اینکه مورد خشونت، تجاوز، قتل و غارت قرار گیرند، ناخواسته ترک وطن نموده و راهی کشورهای می‌شوند تا از این مصیبت‌ها رهایی یابند.

قاچاق انسان با ۳۵ میلیارد دلار گردش مالی سومین تجارت بزرگ جهان پس از قاچاق اسلحه و موادمخدر است. این پدیده به عنوان صورتی مدرن از برده داری، یک جنایت سازمان یافته فراملی است با این تفاوت از برده داری سنتی که در برده داری کلاسیک و در طول قرن‌ها برده داری، مجموعاً ۵/۱۱ میلیون سیاه پوست آفریقایی استثمار شده‌اند در حالی که اکنون بیش از ۲۰۰ میلیون نفر از نژادهای مختلف به نحوی در سلطه یا در اختیار قاچاقچیان هستند.

^۱ - Adams, Simon, "World History", kingfisher publication, (2008),p.124

^۲ -Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 2007

در پیدایش و تداوم این پدیده عوامل بسیاری از جمله فقر، بیکاری، کم‌سواد، مهاجرت، ازدواج در سنین کم و کودکی، جنگ و فعالیت گروه‌های تروریستی نقش مهمی دارند.^۳ قربانیان این جرم عمدتاً متعلق به کشورهای فقیر، در حال جنگ، توسعه نیافته و در حال جنگ یا توسعه می‌باشند و مقصد، کشورهای دارای صنعت پررونق توریسم و توسعه یافته یا کشورهای ثروتمند همسایه می‌باشد.^۴

قاچاقچیان، زنان، کودکان و یا خانواده‌های آن‌ها را با وعده‌ی زندگی بهتر، کار و درآمد سرشار می‌فریبند. هنوز بسیاری از زنان و دختران در کشورهایمانند هند، پاکستان، بنگلادش و نپال، عراق، سوریه، افغانستان و ... در فقر به سر می‌برند و از فرصت‌های برابر تحصیلی و اشتغال بهره‌مند نمی‌شوند.^۵ بنا به بررسی‌های صورت گرفته کشورهای بلژیک، آلمان، یونان، ایتالیا، بوسنی و هرزگوین، جمهوری چک، دانمارک، فرانسه، کوزوو، هلند، اسپانیا، سوئیس و بریتانیا عمده‌ترین مقاصد قاچاقچیان انسان در سال ۲۰۰۶ بوده‌اند.^۶

از نیروی کار این افراد در مراکز دوخت لباس‌ها، برداشت محصولات مزارع، شستشوی ظروف رستوران‌ها، تمیز کردن اتاق هتل‌ها و ساخت و ساز ادارات و خانه‌ها استفاده می‌شود. لیکن آنچه که مهم است این است که امروزه قربانیان این بحران صرفاً محدود به زنان و کودکان نبوده و مردان نیز به انحاء مختلف از این پدیده ناهنجار قرن ۲۱ آسیب دیده‌اند. به واقع از مردان جوان که به طور معمول زیر سن ۳۰ سالگی هستند با دادن وعده‌های واهی مانند مدلگین لباس یا رقاصگی و غیره مورد تطمیع و فریب قرار داده و در نهایت از آنها برای امر برده داری و کار در مراکز فساد یا توزیع مواد مخدر و حتی انجام عملیات‌های تروریستی استفاده می‌کنند.

اما همانطور که گفته شد **قاچاق انسان** یک جنایت سازمان یافته فراملی است. در اینجا به اختصار به ویژگی‌های جنایت سازمان یافته فراملی اشاره می‌شود.

ویژگی‌های یک گروه جنایت کار سازمان یافته فراملی عبارتند از:

۱- حداقل ۳ نفر عضو گروه باشند.

۲- سلسله مراتب، رئیس و تقسیم کار وجود داشته باشد.

^۳ - McIntosh, A, "Asian child prostitution on rise despite New Laws", Journal of International association of Physicians, (1995), AIDS Care I(10):46

^۴ - Sanyal .S, "Measures to prevent trafficking of women and children in South East Asia", Indian Journal of Criminology & Criminalistics, (May-Aug 2003), Vol,XXIV, No. 2

^۵ -Opcit

^۶ -Deb, Sibnath (June 2005), "process of child trafficking in West Bengal: A qualitative study", Juornal of social Changes, VOL.35, No.2, p.119

- ۳- ضمانت اجراهای بی رحمانه داشته باشد.
- ۴- هر وسیله ای برای رسیدن و نیل به هدف مجاز باشد.
- ۵- سعی و اهتمام اعضای باند در نفوذ بر حکومت ها و مراکز قدرت باشد.
- ۶- خشونت و حذف فیزیکی در آنها معمول باشد.
- ۷- مهم تر از همه تحصیل منافع مادی هدف باشد.

توضیح این که **تحصیل منافع مادی** وجه ممیزه جنایت سازمان یافته فراملی با تروریسم است که در آن منافع مادی هدف نیست و ارباب و خشونت در جهت رسیدن به اهداف سیاسی قصد و نیت تروریست هاست. نکته دیگر که باید به آن توجه کرد تفکیک جنایت قاچاق انسان از قاچاق مهاجرین است. برای نیل به این مقصود یادآور می شود هر دو این جنایات ضمن این که موضوعشان افراد بشر است و از کشورهای توسعه نیافته به کشورهای توسعه یافته قاچاق صورت می گیرد جنایاتی سازمان یافته و فراملی هستند ولی تفاوت هایی به شرح زیر دارند.

اولا در قاچاق مهاجرین قاچاق هدف و موضوعیت دارد و با انجام قاچاق به مقصد، بزه خاتمه می یابد. در حالیکه در قاچاق اشخاص، قاچاق طریقت دارد و تازه بعد از ورود به خاک کشور مقصد جرائم و جنایات شروع می شود.

ثانیا قاچاق مهاجران همه مهاجران را در بر می گیرد و البته بیشتر مردان هدف این قاچاق هستند در حالیکه در قاچاق اشخاص، بیشتر زنان و کودکان قربانیان جنایتند.

ثالثا در قاچاق اشخاص خشونت و سوءاستفاده جنسی وجود دارد که در قاچاق مهاجران به صورت حاد ملاحظه نمی شود. بنابراین قاچاق انسان و مهاجر دو مقوله جدا از هم می باشند که به هیچ وجه نباید آنها را در یک تعریف آورد. چراکه تفاوتی در هدف و موضوع این دو وجود دارد. موضوع قاچاق انسان بیشتر زنان و کودکان هستند که با اهداف کسب درآمد و سوءاستفاده از این اشخاص در مراکز فحشا صورت میگیرد این در حالی است که موضوع قاچاق مهاجران تمامی گروههای انسانی اعم از زن، مرد و کودک بوده و هدف صرفاً گذر غیر قانونی از مرزهای مختلف است.

از سوی دیگر پدیده مهاجرت به واسطه اتکا بر عامل انسانی، آثار بسیاری خصوصاً بر کشور مهاجرپذیر می گذارد تا جایی که افزایش جمعیت مهاجران شرایط اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جوامع را تحت تأثیر قرار داده و منافع ملی دولت ها را به چالش می کشد.

از یک سو کشور مهاجر فرست با کاهش شدید جمعیت و نیروی انسانی مواجه می شود و چنین کاهش جمعیتی آثار زیانباری بر توسعه همه جانبه آن می گذارد و به عبارتی اعتبار و مؤلفه های قدرت آن را در عرصه داخلی و بین المللی کاهش می دهد و از سوی دیگر کشور مهاجر پذیر را با کمبود امکانات و تسهیلات در تأمین نیروهای انسانی جدیدالورود مواجه می کند.

علاوه بر این مهاجرت غیرقانونی و قاچاق مهاجر از طریق دریا، بحرانی اساسی در قرن حاضر به شمار میرود. عرصه دریاهای در طی سالیان اخیر جنایات دریایی و فجایع انسانی بی شماری را به خود دیده است. سالهای ۲۰۱۴، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ از مرگبارترین سالها برای مهاجران غیرقانونی از طریق دریاهای به شمار می رود. دریاهای دیرباز یکی از ایمن ترین راهها برای ترانزیت و سفر به شمار میروند، اما ارتکاب جنایاتی همچون مهاجرت و عبور غیرقانونی و قاچاق مهاجران، امنیت دریانوردی را مختل ساخته است. مهاجرت غیرقانونی از طریق دریا همواره مخاطراتی چون غرق کردن کشتی و رهاکردن افراد در میان دریا، گرفتارشدن در امواج سهمگین

دریا، شرایط و رفتار غیرانسانی در داخل کشتی همچون تعرض، سرقت و تجاوز همراه بوده است. در مرز ورودی کشور مقصد نیز سرنوشت چندان خوشایندی در انتظار مهاجران نخواهد بود. برخورد نامناسب نیروهای گارد ساحلی و بازداشت این افراد به محض ورود به خاک کشور مقصد از جمله اقداماتی است که نسبت به مهاجران غیرقانونی اتخاذ می گردد. مهاجرت غیرقانونی از طریق دریا علاوه بر خطراتی که به همراه دارد سبب نقض حقوق انسانی و محرومیت افراد از حقوق اولیه خود می گردد. براساس موازین حقوق بین المللی، قاچاق مهاجر و مهاجرت غیرقانونی از طریق دریاها یکی از جنایات بین المللی است که امنیت دریاها را مختل ساخته و مبارزه با آن ضروری است. در کنار این مبارزه و اقدامات پیشگیرانه موازین حقوق بشری نیز بر لزوم رعایت حقوق مهاجران غیرقانونی تاکید دارد. این افراد اگرچه با نقض مقررات حقوق بین المللی وارد قلمرو سرزمینی کشور دیگری شده اند اما این دلیلی بر اعمال رفتار غیرانسانی و محرومیت از حقوق اولیه این افراد نمی باشد.

از اینرو چنین چالش هایی کشورهای مختلف را به تبیین مضیق و محدود حقوق و سیاست های مهاجرت وا می دارد. در میان انواع مهاجرت های شناخته شده در عرصه بین المللی می توان به مهاجرت های قانونی و غیرقانونی اشاره کرد که هر یک از آثار مختلفی بر شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حتی نظامی دولت های مهاجر پذیر و مهاجر فرست می گذارد. از طرفی پدیده قاچاق انسان به انگیزه بهره کشی جنسی و یا بردگی و یا کار اجباری و یا برداشت اعضا و جوارح امروزه به یک معضل جهانی تبدیل شده و این قضیه باعث شده که اکثر کشورهای جهان اقدام به تصویب قوانین و اتخاذ تدابیری در زمینه جرم انگاری پدیده قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی نمایند؛ به طوری که اکثر کشورها به خاطر ارتباطی که این مسأله با کشورهای دیگر دارد با تشکیل کنفرانسها و گردهم آیی های فراوان و با تصویب کنوانسیونها به صورت مشترک به اتخاذ تدابیری برای جلوگیری از جنایات قاچاق انسان و قاچاق مهاجران پرداخته اند. تا جایی که حتی سازمان ملل را نیز مجبور به اتخاذ تدابیری در این موارد نموده و در کنوانسیونهای مختلف برای کاهش و یا جلوگیری از این اعمال مجرمانه اقداماتی انجام داده است. از جمله این اسناد می توان به کنوانسیون ۲۰۰۰ پالمو و پروتکل ۱۵ نوامبر ۲۰۰۰ مربوط به مقابله با قاچاق مهاجرین از طریق خشکی، هوا و دریا استناد نمود.^۷

از اینرو در این مقاله برآنیم ضمن ارائه تعریف از مفاهیم قاچاق انسان و قاچاق مهاجران غیر قانونی در خصوص تمهیدات بین المللی و ملی در این زمینه، ساز و کارهای بین المللی در جهت مبارزه با پدیده قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی و در نهایت به تجزیه و تحلیل پیرامون عملکرد اتحادیه اروپا در مواجهه با این دو پدیده چالش برانگیز و بحرانی بپردازیم.

گفتار اول - کلیات

مبحث اول - تعریف قاچاق انسان و قاچاق مهاجران غیرقانونی و جرم انگاری آنها در حقوق بین الملل

اصولا قاچاق انسان، مرکب از اعمالی است که طی آن مجرمین قربانیان را تحت کنترل خود درمی آورند و این کار را با روشهای اجباری یا فریبنده یا روابط استثمارگرانه انجام می دهند.^۸ پس هنگامی که کنترل اولیه بر قربانیان قاچاق انسان حاصل شد، قربانیان به محلی انتقال داده می شوند که بازاری برای خدمات آنها موجود است و آنان اغلب فاقد تسلط به زبان و دیگر اطلاعات ابتدایی برای درخواست کمک می باشند. مقصدها عموماً در کشورهای خارج است گرچه همیشه لازم نیست که عبور از مرزهای بین المللی صورت گیرد. به محض ورود به مقصد، قربانیان مجبور به کار در مشاغل دشوار، خطرناک و معمولاً ناخوشایند، همچون تن فروشی، تولید پورنوگرافی کودکان یا کارهای شاق معمولی می شود تا برای قاچاقچیان تولید منفعت کنند.

^۷ عبدالمحمد افروغ و مصطفی زارعی، بررسی پدیده قاچاق انسان در قوانین ایران و حقوق بین الملل و تاثیر متقابل مهاجرت بر آنها، فصلنامه علمی-ترویجی مطالعات بین المللی پلیس، زمستان ۱۳۹۴، شماره ۲۴، ص ۸۸

^۸ - سلیمی، صادق، جنایات سازمان یافته فراملی»، چاپ اول، تهران، انتشارات تهران صدا، ۱۳۸۲، ص ۸۵

قربانیان، همچون دیگر کالاهای قاچاق، گاه به سادگی از یک باند جنایتکار به یک باند جنایتکار دیگر فروخته می شوند، اما بر خلاف کالا، آنان مجبور به دوره های طولانی کار در مقصد نهایی شده و سود کلانتری برای قاچاقچیان در همه این مراحل تولید می کنند. با گسترش اهداف مورد نظر قاچاقچیان انسان، گستره اهدافی که در تعریف قاچاق انسان گنجانده می شود نیز افزایش یافته است؛ چنانکه در اسناد بین المللی متقدم در تعریف قاچاق انسان، بیشتر بر کار اجباری تأکید می شد، حال آنکه در اسناد جدیدتر، گستره آن توسعه یافته و ازدواج اجباری، بهره کشی جنسی و برداشت اعضا را نیز در برمی گیرد. با این حال، جامعه بین المللی، برای اولین بار در پروتکل الحاقی کنوانسیون پالمو ۲۰۰۰ ایتالیا (پروتکل پیشگیری و مبارزه با قاچاق انسان، به ویژه قاچاق زنان و کودکان، الحاقی به کنوانسیون مقابله با جرایم سازمان یافته فراملی) به تعریف جامعی از قاچاق انسان به توافق رسیده است. که در بند الف ماده ۳ در این پروتکل، قاچاق را چنین تعریف می نماید:

«قاچاق انسان» به معنای جلب افراد، حمل و نقل، جابجایی، پناه دادن یا تحویل گرفتن افراد، به وسیله تهدید یا استفاده از زور و یادگیر اشکال اجبار، آدم ربایی، کلاهبرداری، فریب، سوءاستفاده از قدرت و یا موقعیت آسیب پذیری، یادادن یا گرفتن پول یا منافع برای کسب رضایت فردی که کنترل فرد دیگری را در دست دارد، به منظور بهره ربایی (استثمار) می باشد. بهره ربایی شامل، حداقل، بهره وری از تن فروشی دیگران یا دیگر اشکال استفاده جنسی، کار یا خدمات تحمیلی، برده داری یا اشکال مشابه برده داری، بندگی یا برداشتن اعضای بدن است

در بند الف ماده ۳ «پروتکل پیشگیری، منع و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان» اشاره می شود: قاچاق انسان اطلاق می شود به استخدام، حمل، انتقال، پناه دادن یا تحویل گرفتن اشخاص با توسل به تهدید، اعمال زور یا سایر اشکال ارباب، ربودن، تقلب، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت، آسیب پذیری، پرداخت یا دریافت وجه یا مزایا به منظور تامین رضایت یک شخص برای در دست گرفتن کنترل شخصی دیگر با هدف استثمار برای فحشا، و داشتن دیگران یا سایر اشکال استثمار جنسی، انجام کار یا خدمات به صورت اجباری، بردگی یا اعمال مشابه بردگی و بندگی یا قطع اعضای بدن است. «توضیح ضروری این که علاوه بر موارد فوق فرزند خواندگی و ازدواج اجباری راهم می توان از مصادیق قاچاق انسان تلقی کرد.

نکته ای که باید در اینجا ذکر شود اینست که هر سوءاستفاده و به فحشا و داشتنی جنایت سازمان یافته فراملی نیست زیرا برطبق ماده ۳ بند ۲ کنوانسیون پالمو جرم در صورتی ماهیتا فراملی است که:

الف) در بیش از یک کشور ارتکاب یابد.

ب) در یک کشور واحد صورت گیرد اما بخش زیادی از مقدمات، طرح ریزی، هدایت یا کنترل آن در کشور دیگری انجام شده باشد.

پ) در یک کشور واحد صورت گیرد اما یک گروه مجرم سازمان یافته که در بیش از یک کشور به فعالیت مجرمانه دست می زند در آن دخیل باشد.

ت) در یک کشور صورت گیرد ولی دارای اثرات قابل ملاحظه ای در کشور دیگر باشد.

نکته دیگر آنکه قاچاق انسان به سه منظور اصلی صورت می گیرد که می توان آنرا به این شرح تقسیم بندی کرد: ۱- قاچاق زنان و کودکان: عمدتاً به منظور سوء استفاده های جنسی ۲- قاچاق مهاجران: که عمدتاً با اسناد هویت و اسناد گذر جعلی و بصورت غیر مجاز افراد از مرزهای کشوری به کشور دیگر عبور داده می شوند ۳- قاچاق اعضا و جوارح انسان^۹.

^۹ - <http://www.drshalimilaw.blogfa.com/post/12>

عنوان **مهاجر** نیز معمولاً به کسی اطلاق می‌شود که به کشور دیگری وارد شده و در آنجا اقامت نماید اما این اصطلاح غالباً در مورد مهاجرت غیرقانونی به کار می‌رود و به معنای کسی است که وارد کشور دیگری می‌شود در حالی که شهروند آن کشور نیست و موفق به گرفتن اقامت دائم یا موقت از راههای قانونی نمی‌شود، بر این پایه از مزایایی که معمولاً یک مهاجر قانونی از آن برخوردار است محروم می‌گردد.^{۱۰}

در بررسی موضوع مهاجرت در اسناد بین‌المللی دو طیف از اسناد قابل تأمل است؛ اسناد عام حقوق بشری و اسناد مختص حقوق مهاجران. اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی - سیاسی به عنوان اسناد عام حقوق بشری از حقی با عنوان حق آزادی جابه‌جایی و رفت و آمد سخن به میان آورده‌اند که به نوعی مولد آزادی یا حق مهاجرت است. (موضوع ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر و ماده ۱۲ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی - سیاسی)

در واقع اساس حق مهاجرت در این اسناد عام به رسمیت شناخته شده و اصل حاکم بر محتوای این اسناد یعنی «اصل عدم تبعیض» نیز بر اجرای آن حاکم است. اما تعریف مهاجر و پدیده مهاجرت را باید در اسناد اختصاصی آن جست‌و‌جو کرد.

بر اساس تعریف ارائه شده از سوی سازمان بین‌المللی مهاجرت به عنوان سازمانی که اعضا آن دولتها هستند، اصطلاح «مهاجرت» عموماً بر شرایطی اطلاق می‌شود که در آن فرد، آزادانه و در جهت رفاه شخصی خود تصمیم بر ترک موطن و برگزیدن وطنی جدید می‌گیرد؛ به همین جهت عامل خارجی تأثیری در این انتخاب ندارد.

به عبارت بهتر شخص برای تغییر وضعیت مالی یا اجتماعی خود و خانواده‌اش جای جدیدی برای زندگی برمی‌گزیند.

سازمان ملل متحد، مهاجر را شخصی می‌داند که - بنا به هر دلیل اعم از اختیاری یا غیراختیاری، قانونی یا غیرقانونی - به مدت یکسال یا بیشتر در سرزمینی غیر از وطن خود مسکن گزیده است. چنین تعریفی قاعدتاً دارای نواقصی است از جمله آنکه مهاجران فصلی و کوتاه مدت را در بر نمی‌گیرد.

کنوانسیون مربوط به وضعیت کارگران مهاجر و اعضای خانواده ایشان نیز در بند ۱ ماده ۲ خود در تعریف اصطلاح «کارگر مهاجر» بیان می‌دارد: «کارگر مهاجر شخصی است که در حال انجام یک فعالیت درآمدزا در کشوری غیر از کشور متبوع خویش بوده، است یا خواهد بود.

تعریف فوق نیز ایرادات بسیاری دارد از جمله آنکه هیچ تعریفی از علل مهاجرت یا نحوه ورود به کشور جدید و ... ارائه نمی‌دهد.

مرکز رصد مهاجرت وابسته به دانشگاه آکسفورد تعریف مهاجرت را تابعی از شرایط مختلف و ماع اطلاعاتی متعدد می‌داند تا جایی که مدعی است مهاجرت را می‌توان در هر یک از شاخه‌های علوم از جمله حقوق، جامعه‌شناسی و ... به صورت منحصر به فرد تعریف کرد.

^{۱۰}- ذاقلی، علی، قاجاق انسان، نشر میزان، چاپ اول، صص ۳۱ و ۳۲

بررسی اسناد بین‌المللی و نظریات علمای حقوقی در باب تعریف «مهاجر» و «مهاجرت» نشان از عدم توافق جهانی بر ماهیت و مفهوم این واژگان دارد.

بی‌تردید پدیده مهاجرت به واسطه اتکا بر عامل انسانی، آثار بسیاری خصوصاً بر کشور مهاجر پذیر می‌گذارد تا جایی که افزایش جمعیت مهاجران شرایط و اوضاع و احوال اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و... جوامع را تحت تأثیر قرار داده و منافع ملی دولت‌ها را به چالش می‌کشد.

از طرفی در اسناد بین‌المللی، قاچاق مهاجران به معنای فراهم کردن موجبات ورود غیر قانونی یک نفر به داخل کشوری که آن شخص تبعه یا مقیم دائم آن کشور نیست، به منظور به دست آوردن مستقیم یا غیرمستقیم مال یا انتفاع مادی تعریف شده است. (ماده ۲ پروتکل مبارزه با قاچاق مهاجران از طریق خشکی، هوا و دریا)

در حقیقت مهاجران غیرقانونی نیز به مهاجرینی اطلاق می‌شود که بر اساس قوانین مهاجرت کشور پذیرنده از طرق قانونی به کشور وارد نشده یا قانوناً به سکونت در آن نپرداخته‌اند. مهاجر غیرقانونی اصطلاحی است که در مورد افرادی که به طور غیرقانونی وارد کشوری می‌شوند به کار می‌رود. این اصطلاح عام شامل تمامی کسانی که به طور غیرقانونی مهاجرت می‌نمایند و حتی افرادی که توسط باندهای قاچاق و تحت عنوان مهاجر قاچاق شده‌اند نیز می‌گردد^{۱۱}. کشورهای مهاجر پذیر بنابر دلایل اقتصادی و حتی امنیت نظامی خود شقوقی از مهاجرت را غیرقانونی قلمداد می‌کنند.

مطابق ماده ۳ پروتکل دوم پالمو قاچاق مهاجران عبارت است از:

«الف - قاچاق مهاجران فرآیندی است که طی آن فرد برای اینکه سود مالی مستقیم یا غیرمستقیمی را به دست آورد اقدام به قاچاق مهاجر و وارد کردن غیر قانونی وی به کشوری می‌نماید که شخص یاد شده دارای ملیت آن کشور نیست و اقامت دائمی هم در آن سرزمین را ندارد.

ب- منظور از عبور غیرقانونی، عبور از مرزهاست بدون اینکه مدارک لازمه اثبات‌کننده برای ورود را دارا باشد.

ج- استفاده از اسنادی که صحت قانونی ندارد نیز سفر را غیر قانونی می‌سازد. اسنادی که به صورت جعلی ساخته شده یعنی از سوی مقام صلاحیت‌دار صادر نشده و صرفاً دارای شباهت صوری با سند اصلی و قانونی باشد، یا سندی که به درستی و از طرف مقام صالح صادر شده ولی به وسیله فردی غیر از صاحب قانونی آن ارائه می‌شود.»

^{۱۱} - Iselin, B & Adams, M, Distinguishing between Human Trafficking and People Smuggling UN - 14 Office on Drugs and Crime, Regional Centre for East Asia and the Pacific, Bangkok, 2003, p.2

نکته حائز اهمیت دیگر آنکه هر گونه مهاجرتی که بر خلاف قوانین و مقررات دولت متبوع و کشور مقصد صورت گیرد مهاجرت غیرقانونی تلقی می گردد.^{۱۲} در مهاجرت غیر قانونی عموماً فرد مجوز ورود به یک کشور را ندارد و یا تاریخ مجوز اقامت آن به پایان رسیده است.

لازم به ذکر است که مهاجرت غیرقانونی از راههای مختلفی می تواند انجام شود :

۱- از راه خشکی ۲- از راه هوا ۳- از راه دریا

دریاها همواره یکی از ایمن ترین راهها برای حمل و نقل به شمار میروند . به ویژه دریاهای آزاد که اصل آزادی دریاها بر این منطقه حاکم است . در حقیقت این بخش تحت حاکمیت و صلاحیت هیچ دولتی قرار ندارد و این امر خود زمینه ساز ارتکاب جنایات مختلف در این مناطق گردیده است . مهاجرت غیرقانونی از طریق دریا غالباً به صورت شخصی انجام نمی گیرد بلکه توسط قاچاقچیان انجام می شود. به عبارت دیگر؛ مهاجرت غیرقانونی زمینه برای ارتکاب جنایت سازمان یافته فراملی در دریا را فراهم می سازد . مهاجرت غیر قانونی از طریق دریا معمولاً در شرایط بسیار غیر انسانی و در مخفیگاه های موجود در کشتی های باری صورت می گیرد که البته این کشتی ها هیچ گاه وارد قلمرو تحت صلاحیت دولت ساحلی نخواهند شد و مهاجران ادامه راه را باید با قایق های کوچک طی نمایند که غالباً این انتقال به ندرت انجام می شود. قاچاقچیان مهاجر اغلب این افراد را در میان دریا رها ساخته و غرق می نمایند.^{۱۳}

مبحث دوم - مشابهت ها و تفاوت های جنایات قاچاق انسان و مهاجران غیرقانونی

قاچاق انسان و قاچاق مهاجران دارای مشابهت ها و تمایزاتی هستند که در ذیل به اختصار به بحث و بررسی پیرامون آنها خواهیم پرداخت :^{۱۴}

تشابه ها

۱- موضوع هر دو جنایت بشر هستند

۲- در هر دو مورد افرادی از کشورهای جهان سوم به کشورهای پیشرفته و ثروتمند قاچاق می شوند

^{۱۲} - اصلانی ، محمد ، بررسی روند مهاجرت در جمهوری اسلامی ایران طی سه دهه اخیر و تاثیر آن بر امنیت ملی ، فصلنامه جمعیت ، ۱۳۸۵، شماره ۵۶ و ۵۶، ص ۵۵

^{۱۳} - حکیم زاده خوئی، پیمان، حمایت های حقوق بشری از مهاجران غیر قانونی در پهنه دریاها، کنفرانس بین المللی علوم انسانی و مطالعات رفتاری، ۲۶ آذر ۱۳۹۳

^{۱۴} - سید فضل الله موسوی و فرشته مسلمی بیدهدنی، مهاجرت غیر قانونی از طریق دریا در پرتو حقوق بین الملل، فصلنامه حقوق، دوره ۴۳، زمستان ۱۳۹۲، شماره ۴، ص ۱۸۸

۳- هر دو از مصادیق جنایات سازمان یافته فراملی هستند. به عبارت دیگر این جنایات در ماهیت فراملی هستند مگر آنکه قاچاق انسان یا مهاجران از منطقه ای به منطقه دیگر باشد و در داخل مرزهای یک کشور صورت گیرد و فراملی نباشد.

۴- هر دو جهت دستیابی به منافع مادی ارتکاب می یابند که این امر مهم ترین وجه افتراق این گروه ها از گروه های تروریستی است. زیرا این گروه ها به دنبال ایجاد ناامنی و رعب و وحشت میان مردم هستند و به منافع مادی توجهی ندارند.

تفاوتها

۱- در قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان که قربانیان این جرائم هستند، قاچاق وسیله ای برای کسب درآمدهای آینده محسوب می شود. این اشخاص به این منظور قاچاق می شوند تا بعدها در مراکز فحشا از آنها سوء استفاده شود و یا از اعضاء بدن آنها استفاده شود و لذا به صرف گذراندن این افراد از مرز، علی الاصول منفعتی عاید جنایتکاران نمی گردد. اما در قاچاق مهاجران، گذر غیر قانونی از مرزها، هدف نهایی محسوب می گردد و قاچاقچیان منفعت مورد نظر خود را از مهاجران دریافت می کنند. به بیان دیگر، قاچاق مهاجران موضوعیت داشته و خود هدف جرم است. در حالیکه قاچاق اشخاص طریقت دارد و وسیله جلب منفعت در آینده است.

۲- در قاچاق افراد، بیشتر زنان و کودکان موضوع جرم هستند. اما قاچاق مهاجران جنبه عمومی داشته و بیشتر جوانان برای یافتن زندگی بهتر، کار و درآمد بهتر، تحصیلات دانشگاهی و ... اقدام به مهاجرت می نمایند و در نهایت موضوع جرم مهاجرت غیرقانونی قرار می گیرند.

۳- قاچاق افراد عمدتاً برای بهره برداری جنسی صورت می گیرد و با تهدید و خشونت همراه است. در حالیکه در قاچاق مهاجران، وضعیت چنین حاد نیست. به هر حال موضوع جرم قاچاق مهاجران، اغلب افراد فریب خورده اند و از سرنوشت خود اطلاعی ندارند و احتمال دارد که به وضعیت انسان های قاچاق شده دچار شوند.

گفتار دوم - تمهیدات ملی و بین المللی در زمینه قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی

به طور کلی در خصوص قاچاق انسان و مهاجران غیرقانونی دو نوع تمهیدات مطرح شده است :

- ۱- تمهیدات در سطح ملی که هر یک از دولتهای متعاقد عضو کنوانسیون و پروتکل پالمو ۲۰۰۰ مکلفند در سطح داخلی با وضع مقررات و اقدامات لازم این تدابیر را به اجرا در بیاورند .
- ۲- اقدام در سطح بین المللی که دولتهای متعاقد مکلفند در سطح بین المللی با یکدیگر همکاری نمایند.

مبحث اول - تمهیدات ملی در زمینه قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی

اقدامات ملی شامل اقدامات پیشگیرانه، جرم انگاری، اقدامات حمایتی و اقدامات آموزشی است .

الف - جرم انگاری

در این زمینه کنوانسیون پالمو ۲۰۰۰ و پروتکل دوم الحاقی کنوانسیون پالمو در خصوص قاچاق انسان و مهاجرت غیرقانونی دولتهای متعاقد را ملزم نموده قواعد پروتکل و سایر قوانین لازم را برای جرم انگاری قاچاق مهاجران تصویب نمایند (ماده ۶). در حقیقت دولتها باید با وضع مقررات مناسب در زمینه قاچاق مهاجران و انسان، صدور اسناد سفر و اسناد هویت جعلی، دلالتی نمودن برای فراهم کردن اسناد غیرقانونی و ... را در حقوق داخلی خود جرم انگاری کنند.

ب- اقدامات پیشگیرانه

به موجب کنوانسیون مذکور دولتهای متعاقد ملزمند با استفاده از رسانه های جمعی و نوآوری های اقتصادی و اجتماعی، سطح آگاهی های عمومی را بالا ببرند و از قربانی شدن انسانها و مهاجران در گروه های سازمان یافته جنایی جلوگیری کنند. (ماده ۳۱) در این خصوص باید سازمان های غیردولتی و سایر نهادهای مربوطه نیز مشارکت فعال نمایند. از طرفی ماده ۱۵ پروتکل مهاجرت غیرقانونی پیوست به کنوانسیون پالمو پارگراف دوم، همکاری دولتها برای اطلاع رسانی و آگاهی دادن به مهاجران را بالقوه عنوان می کند و ابراز می دارد که همه مکلفند به کشورهای مبدا برای آموزش دادن به مهاجران بالقوه کمک کنند؛ زیرا این اقدام باعث می شود که این افراد به دام قاچاقچیان گرفتار نشوند.

پ- کنترل و ایمنی اسناد

یکی از شیوه های رایج قاچاق انسان و مهاجران، جعل اسناد و اوراق مختلف و استفاده از این اوراق است. جعل اسناد امروزه با پیشرفت علوم کامپیوتری با سهولت بیشتری انجام می شود. پس باید کنترل اسناد نیز به صورت جدی تر و پیشرفته صورت گیرد. دولتهای متعاقد باید تضمین کنند که اسناد مسافرت یا اسناد هویت صادره از جانب آنها از کیفیت بالایی برخوردارند.

ت- اقدامات آموزشی

به طور کلی برای ارتقا امنیت اسناد سفر، شناسایی اسناد هویت جعلی، جمع آوری اخبار و اطلاعات درباره گروه های سازمان یافته و رفتار انسانی با بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی و احترام به حقوق انسانی آنها نیاز به آموزش احساس می شود. (ماده ۱۲ پروتکل الحاقی دوم به کنوانسیون پالمو)

ث- اقدامات حمایتی

دولتها می بایست ابزارهای مناسب را به کار ببندند تا از بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی در برابر سختی ها و بی حرمتی هایی که ممکن است از طرف اشخاص یا گروه ها صورت گیرد، حمایت کنند. (بند دوم ماده ۱۶ پروتکل الحاقی دوم به کنوانسیون پالمو). باید نیازهای ویژه زنان و کودکان را پاسخگو باشند (بند ۴ ماده ۱۶) و این افراد نباید تحت شکنجه و رفتارهای بی رحمانه قرار گیرند بنابراین هرگونه رفتارهای غیرانسانی و تحقیرآمیز با بزه دیدگان این جنایات ممنوع است (بند ۱ ماده ۱۶)

مبحث دوم- تمهیدات بین المللی

نخستین اقدام و توافق بین المللی در زمینه مبارزه با قاچاق مهاجران و پدیده مهاجرت غیر قانونی، پروتکل مبارزه با قاچاق مهاجران در خشکی، دریا و هوا است که در حقیقت ابزار قابل توجهی در زمینه عدالت کیفری بین المللی به شمار می رود. کشورهای طرف کنوانسیون باید در پیشگیری و متوقف کردن قاچاق مهاجران از دریا، مطابق با حقوق بین الملل دریاها حداکثر همکاری ممکن را به عمل آورند. (ماده ۷) اعمال رفتار انسانی و حمایت از حقوق مهاجران غیرقانونی بر اساس مفاد پروتکل از وظایف کشورهای طرف کنوانسیون می باشد. (بند ۲ ماده ۱۲) در اجرای این پروتکل هر کشور طرف باید در راستای تعهدات خود براساس موازین حقوق بین المللی، تمامی تدابیر مناسب از جمله قوانین ضروری برای حفظ و حمایت از حقوق اشخاصی را به عمل آورند که در معرض اعمال ذکر شده در ماده ۵ این پروتکل قرار گرفته اند، آنگونه که مطابق حقوق بین المللی حاکم، به ویژه حق زیستن و حق قرار نگرفتن در معرض شکنجه یا سایر مجازاتها یا رفتار تحقیر آمیز یا غیر انسانی ذکر شده است. (بند ۱ ماده ۱۵) هر کشور طرف کنوانسیون موافقت می کند بدون تأخیر غیرضروری یا نامعقول بازگشت شخصی را که در معرض اعمال ذکر شده در ماده ۵ این پروتکل قرار داشته و شهروند آن است یا حق اقامت دائم در خاک آن را در زمان بازگشت دارد تسهیل نموده و بپذیرد. (بند ۱ ماده ۱۳)

بنابراین با توجه به توضیحات مذکور این نتیجه حاصل می شود که موضوع مهاجرت غیرقانونی و قاچاق مهاجران، اساساً افراد بشری هستند. از اینرو لازم است که هرگونه اقدام بین المللی و ملی علیه قاچاق مهاجران و مهاجرت غیرقانونی بر مبنای مقررات حقوق بین المللی و موازین حقوق بشری صورت گیرد چراکه مهاجران غیر قانونی گروه های انسانی در معرض خطری هستند که به طور غیر قانونی و مخفیانه درصدد ورود به کشور موردنظر خود می باشند. این افراد اغلب قربانی باندهای قاچاق انسان می شوند و حتی اگر بتوانند وارد کشور موردنظر خود شوند شرایط بسیار مناسبی برای آنها در پیش رو نخواهد بود.^{۱۵}

علاوه بر این اسناد فراملی در زمینه قاچاق انسان به ویژه پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان (پروتکل پالمو) مصوب سال ۲۰۰۰ سازمان ملل متحد و کنوانسیون اقدام ضد قاچاق انسان (کنوانسیون ورشو) مصوب سال ۲۰۰۵ شورای اروپا به ساماندهی اقدامات حمایتی برای بزه دیدگان قاچاق انسان تصریح کرده اند. پروتکل پالمو با آنکه در تعیین قواعد مربوط به جرم انگاری قاچاق انسان و پیش بینی برخی اقدامات پیشگیرانه موفق است و الزاماتی صریح در این قلمرو پیش بینی کرده، اما در موضوع حمایت از بزه دیدگان جنایت قاچاق انسان و اتخاذ تدابیر قاطع و الزام آور حمایت گرانه از بزه دیدگان، از امتیاز بالا و مطلوبی برخوردار نیست. از میان اسناد اروپائی نیز، سندی که از امتیازات مطلوبتری در راستای پیش بینی تدابیر حمایت گرایانه مطابق با موازین حقوق بشری از بزه دیدگان جنایت قاچاق انسان برخوردار است، کنوانسیون موسوم به کنوانسیون اقدام ضد قاچاق انسان (کنوانسیون ورشو) مصوب ۱۲ می سال ۲۰۰۵ میلادی شورای اروپا است که بعد از تصویب آن سرانجام از ۱ فوریه ۲۰۰۸ میلادی لازم الاجراء شده است. این کنوانسیون در قیاس با پروتکل پالمو از حیث توجه به حقوق بزه دیده و حمایت از او از وضعیت بهتری برخوردار است. زیرا اقدامات حمایتی خاصی را برای بزه دیدگان پیش بینی کرده است که پیش از این در اسناد بین المللی مربوطه، مورد تصریح قرار نگرفته اند. به عنوان نمونه امکان دسترسی به بازار کار و آموزش برای بزه دیده یا پیش بینی دوره ی بهبودی و امکان تجدید اجازه ی اقامت و... از مهمترین این موارد است.

^{۱۵} -Schloenhardt, A& Stacey, K. L, Assistance and Protection of Smuggled Migrants, Sydney Law - Review, (2013), Vol 35:53, PP53-84,

بنابراین افزون بر اقدامات ملی، دولتها مکلفند در سطح بین المللی نیز در راستای مبارزه با قاچاق انسان و مهاجران غیرقانونی همکاری نمایند. اقداماتی مانند تبادل اطلاعات، تصدیق اعتبار اسناد سفر، اعاده مهاجران به وطن، حمایت‌های حقوق بشری، حمایت از بزه دیدگان این جنایات.

الف-تبادل اطلاعات

منظور مبادله اطلاعات میان دولتهای متعاقد است به ویژه دولتهای مبدا و مقصد که به مهاجرت غیر قانونی و قاچاق انسان به نحوی مربوط می شوند. (ماده ۱۰ پروتکل الحاقی دوم به کنوانسیون پالمو). در تشخیص اینکه آیا مرتکبین یا قربانیان قاچاق انسان با مدارک مسافرت مربوط به افراد دیگر یا بدون مدارک مسافرت در حال گذر یا تلاش برای گذر از یک مرز بین المللی می باشند دولتها با تبادل اطلاعات مطابق قانون داخلی خود در این موارد با یکدیگر همکاری و همکاری می نمایند...

ب-تصدیق اعتبار اسناد

اعتبار هر سندی از سوی مرجع صادر کننده آن سند قابل احراز و تایید است. بر اساس ماده ۱۳ پروتکل مذکور هر دولت متعاقد بنا به درخواست دولت متعاقد دیگر طبق حقوق داخلی خود، ظرف مدت زمان معقولی قانونی بودن و اعتبار اسناد مسافرت یا اوراق هویت صادره به نام آن دولت را که در سرزمین دولت متعاقد دیگری برای استفاده در قاچاق انسان و مهاجران مورد سوءظن باشد، بررسی و تصدیق نماید.

پ-بازگرداندن بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی به وطن خویش

پروتکل دوم پالمو بازگشت به سرزمین خود و اقامت دائم در آن را حق افراد دانسته و از کشورها خواسته بازگشت این افراد را بدون تاخیر بی مورد و غیرموجه تسهیل و قبول نمایند. (بند یک ماده ۸ پروتکل مذکور)

ت-حمایت از بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی در پرتو موازین حقوق بشری

هر دولتی حق دارد بر تردد افراد و اتباع بیگانه به کشور خود نظارت داشته باشد و حتی مانع از انجام آن شود. مفهوم قلمرو سرزمینی و اصل احترام به تمامیت ارضی که یکی از اصول کلی حقوقی مورد تایید در منشور سازمان ملل متحد است هر دولتی را محق به انجام اعمال نظارتی و ایجاد ممنوعیت در این زمینه می نماید. اما لزوم حفظ حقوق مهاجران غیر قانونی و بزه دیدگان قاچاق انسان به عنوان یک فرد انسانی باید در کنار این اصل در نظر گرفته شود. مهاجرت غیرقانونی به ویژه از راه دریا بحرانی است که همه کشورها باید در مبارزه با آن همکاری های لازم را به عمل آورند؛ چرا که لزوم حفظ صلح و امنیت بین المللی و همچنین حفظ امنیت دریاها چنین اقدامی را ایجاب می نماید. از طرفی مهاجرت‌های غیرقانونی و قاچاق انسان از طریق دریا اغلب در شرایط غیر انسانی صورت می گیرد. این مهاجران باید انواع محرومیت، خشونت، توهین و شرایط نامناسب را متحمل گردند.^{۱۶}

^{۱۶}-غلامحسین بیابانی و محمدتقی عصار، وضعیت مهاجران غیرقانونی در جهان، فصلنامه جمعیت، شماره ۶۱ و ۶۲، ۱۳۸۶، ص ۵۲

چارچوب اصلی در برخورد با مهاجران غیر قانونی باید علاوه بر مقررات بین المللی، مبتنی بر موازین حقوق بشری باشد. اگرچه مهاجران غیر قانونی با عبور غیر مجاز از مرزهای ملی یک کشور مرتکب جرم می شوند و علاوه بر امنیت دریاها، امنیت وقوانین کشور مقصد را نیز نقض می نماید اما این مهاجران و بزه دیدگان نیز افراد بشری بوده و نیازمند حمایت می باشند. در هیچ یک از اسناد حقوق بشری و بین المللی افراد متهم محروم از حقوق اولیه انسانی خود نمی باشند. از اینرو ملاحظات حقوق بشری باید در تمام مراحل یک مهاجرت غیرقانونی و قاچاق انسان از آغاز تا پایان مورد توجه قرار گیرد. این موازین حقوق بشری باید توسط مقامات و مسئولین کشور مقصد از زمان دستگیری مهاجران غیر قانونی و بزه دیدگان تا استرداد و بازگرداندن آنها به کشور متبوع رعایت گردد. اقدامات مقامات کشور متبوع مهاجر نیز بخش دیگر این جریان و در حقیقت عنصر اساسی در مبارزه و پیشگیری از مهاجرت غیر قانونی است. رعایت موازین حقوق بشری نسبت به مهاجران غیر قانونی بازگردانده شده به کشور متبوع و بررسی علل و ریشه های این پدیده نقش بسیار مهمی در مبارزه با مهاجرت غیرقانونی دارد. هر فرد مهاجری اعم از قانونی و غیر قانونی از برخی حقوق اولیه در کمپ ها و بازداشتگاه های اداره مهاجرت کشور مقصد باید برخوردار باشد که در ذیل به مهمترین آنها اشاره می گردد:

۱- حق برخورداری از سلامت، بهداشت و درمان و دوره بهبودی

حق حمایت از سلامت، بهداشت و درمان اسناد حقوق بشری در عرصه بین المللی ابزاری هستند که به صراحت حقوق اولیه انسانها را به رسمیت شناخته اند که از جمله این حقوق حق حمایت از سلامت است. اسناد بین المللی متعددی حق حمایت از سلامت را به رسمیت شناخته اند. ماده ۱۱ منشور ملل متحد اعلام می نماید: «با توجه به ضرورت ایجاد ثبات و رفاه برای تامین روابط مسالمت آمیز و دوستانه بین المللی براساس احترام به اصل برابری حقوق و خودمختاری ملل، سازمان ملل امور زیر را تشویق خواهد نمود. حل مسائل بین المللی اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی و مسائل مربوط به آنها...» علاوه بر این به موجب بند ۱ ماده ۲۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر هر فردی حق دارد که سطح زندگی او، سلامتی و رفاه خود و خانواده اش را از حیث مراقبت های پزشکی تامین کند. بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی نیز مانند تمامی انسانهایی بایست از این حقوق اولیه برخوردار گردند. هیچ دلیلی نمی تواند مانع از دستیابی به این حق گردد. چنین حقوقی بدون در نظر گرفتن وضعیت بزه دیدگان این جنایات شناخته شده اند؛ چراکه حقوق بشر یک بعد تفکیک ناپذیر در طراحی، اجرا، نظارت و ارزیابی سیاستها و برنامه های برخورد با مهاجران غیرقانونی است.^{۱۷}

علاوه بر این از دیگر تدابیر شایان توجهی که به ویژه در اسناد اروپائی مربوطه و در راستای حمایت از بزه دیدگان مورد توجه قرار گرفت، موضوع تجویز ماندن و اقامت بزه دیده در کشور مقصد برای دوره های کوتاه تحت عنوان "دوره بهبودی" است. در این دوره امکان بهبودی نسبی بزه دیده فراهم خواهد شد و بر اساس تصمیم آگاهانه بزه دیده می توان با شهادت او، به تعقیب و محکومیت کیفری مجرمین اقدام کرد. برای نخستین بار این موضوع در ماده ۶ دستورالعمل شورای اتحادیه اروپائی مورخ ۲۹ آوریل ۲۰۰۴ در مورد "اجازه اقامت صادره برای اتباع کشورهای ثالث که بزه دیدگان قاچاق انسان اند..." و برای اتباع کشورهایی که عضو اتحادیه اروپائی نیستند، پیش بینی شد. اما این دستورالعمل در خصوص مدت زمان این دوره مسکوت بود. سپس کنوانسیون ورشو با احصاء این موضوع در ماده ۱۳ این نقیصه را برطرف کرد و بنا به پیشنهاد پارلمان اروپا

^{۱۷} - Rodriguez Pizarro, G & Hunt, International Migration, Health and Human Rights, WHO - 15 Library Cataloguing-in-Publication, P (2008),pp.8-9

درخصوص "دوره بهبودی" مدت حداقل یک ماه را پیش بینی کرد. بر اساس کنوانسیون یاد شده، در طی این مدت اخراج اجباری بزه دیده ممنوع بوده و بزه دیده استحقاق دریافت حمایت‌های مادی، روانی، پزشکی و بطور کلی کمک‌های مقرر در بند ۱ و ۲ ماده ۱۲ را خواهد داشت. اما در ادامه، بند ۳ ماده ۱۳ کنوانسیون مزبور، پیش بینی می‌کند که رعایت دوره مزبور به دلیل نظم عمومی و یا بر ملا شدن ادعاهای نادرست شخص، برای دولتها الزامی نیست.^{۱۸}

نکته دیگر در خصوص این کنوانسیون آنکه دوره مزبور، حق اقامت را برای همه بزه دیدگان فراهم نمی‌کند^{۱۹} و و اقامت مشروع بزه دیدگان در کشور مقصد در هر حال نیازمند اجازه اقامت است. "دوره بهبودی" از جهتی فرصتی است برای کشورهای مقصد که وضعیت بزه دیده را برای صدور اجازه اقامت بگونه ای عمیقتر بررسی کنند.

پروتکل پالرمو نیز در بند ۱ و ۲ ماده ۷، از دولتها می‌خواهد تا بر اساس ملاحظات بشری و ارفاقی در مواردی که مناسب می‌دانند موضوع اقامت موقت یا دائمی بزه دیدگان را در قلمرو حاکمیتی خود مورد توجه قرار دهند.

بر اساس طرح پیشنهادی دفتر مبارزه با مواد مخدر و سایر جرایم سازمان ملل در جهت اجرای تعهدات پروتکل مبارزه با قاچاق مهاجران، تمامی مهاجران صرف نظر از وضعیتشان (قانونی و غیر قانونی) حق دریافت مراقبت‌های فوری پزشکی را دارند.^{۲۰}

همچنین ممکن است بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی به بیماریهای گوناگون و پر خطری مانند ایدز و هیپاتیت مبتلا شوند. علاوه بر این بزه دیدگان مورد بحث از فشارها و آسیب‌های روانی نیز رنج می‌برند از این رو تمامی این بزه دیدگان نیازمند برخورداری از کمک‌های پزشکی هستند. پروتکل پالرمو در ماده ۶-۳-پ بر ارائه کمک‌های مزبور به بزه دیدگان تصریح نموده است؛ به دنبال پروتکل مزبور اعلامیه بوداپست، راجع به بهداشت عمومی و قاچاق انسان^{۲۱} برخی اصول راهنما در مورد مراقبت و سلامت بزه دیدگان را مورد توجه قرار داده است. در سطح اروپائی، علاوه بر بند ۱ ماده ۷ دستورالعمل ۲۰۰۴ شورای اروپا ماده ۱۲-۱-ب از کنوانسیون ورشو نیز بر دسترسی بزه دیده به درمانهای ضروری پزشکی - باتصویب دولت‌ها- اشاره کرده است. البته این حمایت با آغاز فرآیند شناسائی بزه دیده و در دوره بهبودی امکان پذیر است.

۲- آزادی و عدم بازداشت و مجازات بزه دیدگان قاچاق انسان ومهاجران غیر قانونی

^{۱۸} - Raffaelli, Rosa (2009). "The European Approach to the Protection of Trafficking Victims". German Law Journal, 1 (03),pp.210-211

^{۱۹} -Morehouse , christal (2009). Combating Human Trafficking. Berline:Ves-Verlag,p.192

^{۲۰} - Andreas J, Straubhaar , T , (1998) A Survey of the Economics of Illegal Migration, South European, Society and Politics - S EUR SOC POLIT , vol. 3, no. 3, pp. 16-42

^{۲۱} -Budapest Declaration on Public Health and Trafficking in Human Beings

اعلامیه مذکور پس از کنفرانس منطقه ای راجع به بهداشت عمومی و قاچاق انسان در مرکز، شرق و جنوب شرقی اروپا که از ۲۱ تا ۲۳ مارس ۲۰۰۳ در بوداپست برگزار شد، صادر گردید.

بر اساس اسناد حقوق بشری هیچ فردی نباید مورد توقیف، حبس یا تبعید خودسرانه قرار گیرد. (ماده ۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر) بنابراین بازداشت بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی وجاهت قانونی ندارد. چنانچه دولتی با استناد به عمل خلاف مقررات بین المللی این افراد، لزوم بازداشت آنها را توجیه نماید باید سریعاً اعلام وقوع جرم نموده و متهم را در اسرع وقت در یک دادگاه صالح مورد محاکمه قرار داده (بند ۳ ماده ۹ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶) و یا او را به کشور متبوع خود استرداد نماید. هر کس متهم به ارتکاب جرمی شود باید بدون تأخیر غیر موجه درباره او قضاوت گردد.

نکته حائز اهمیت دیگر آنکه به غیر از برخی رهنمودهای غیر الزامی یا تصمیماتی مثل قطعنامه ۵۵/۶۷ مجمع عمومی سازمان ملل متحد، کنوانسیون جرائم سازمان یافته فراملی و پروتکل پالمو وظیفه صریح و قاطعی را در زمینه عدم مجازات بزه دیدگان برای دولتها پیش بینی نکرده اند اما کنوانسیون ورشو، در ماده ۲۶ موضوع امکان عدم تحمیل مجازات بر بزه دیدگان جرم را به خاطر دخالت آنها در فعالیتهای نامشروع، تا حدی پذیرفته است که درانجام آنها مجبور شده اند به عبارت دیگر، به نظر می رسد کنوانسیون مزبور نیز همانند پروتکل پالمو جرم قاچاق انسان را بر پایه عدم رضایت بزه دیده جرم و در فرضی که از وسایل نامشروعی چون فریب یا زور استفاده می شود، مقرر می کند ولی مجازات نکردن بزه دیده را به خاطر سایر رفتارهای نامشروع، مثل ورود یا اقامت غیر قانونی منوط به اثبات دفاع اجبار می کند. اما وضعیت جاری در برخی از کشورهای اروپائی همچون سایر کشورها، حکایت از آن دارد که اشخاص قاچاق شده بخاطر حالت مهاجرت/ اقامت یا دخالتشان در صنعت سکس بازداشت و تعقیب می شوند و در نهایت از این کشورها اخراج می شوند.^{۲۲}

۳- حق بهره مندی از معیشت و زندگی مناسب و امن

از تمهیدات مناسب برای بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی، تأمین یک معیشت شایسته است که از معیارهای مهم آن اسکان در محل مناسب و امنی (خانه/منزل) است تا از قرار گرفتن آنها در کنار سایر بزهکاران (بازداشتگاه و زندان) اجتناب شود و بزه دیدگان بتوانند با احساس امنیت به بهبودی خویش کمک کنند. البته تهیه خانه مناسب و امن به تنهایی برای دولتها امکانپذیر نبوده و به همین علت برخی کشورها بزه دیدگان را روانه بازداشتگاه ها می کنند. از اینرو مشارکت گروه های مردم نهاد و سایر سازمان های جامعه مدنی برای تأمین این موضوع ضروری است.

پروتکل پالمو در ماده ۱-۳ الف بایبانی سست و غیر الزامی و کنوانسیون ورشو در ماده ۱-۱۰ الف به موضوع مسکن با دو ویژگی مناسب و امن تصریح کرده اند تا بدین وسیله این پیام را به دولتها منعکس کنند که از فرستادن بزه دیدگان به بازداشتگاه ها خودداری نمایند و حتی اگر از منابع لازم برای اسکان همه بزه دیدگان برخوردار نیستند، از جای گرفتن آنها در یک محل مناسب و مطمئن ولو توسط گروههای مردم نهاد، اطمینان یابند.^{۲۳}

^{۲۲} -Gallagher, Anne(2006).” Recent Legal Development in the Field of Human Trafficking”. European Journal of Migration and Law, pp177-178.

^{۲۳} - Raffaelli, Rosa,Opcit,p.206

از سوی دیگر به غیر از حق بهره مندی از مسکن مناسب و امن بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی به کمک های مادی دیگری مانند غذا، لباس، حمل و نقل (محلی) زبان و سایر دوره ها و کلاسهای آموزشی و... نیاز دارند که دولتها این موارد را تامین می نمایند. زیرا کمک های مادی در روند بهبودی بزه دیدگان تاثیر بسزائی خواهد داشت و به همین جهت ماده ۳-۶-پ پروتکل الحاقی کنوانسیون پالمو ۲۰۰۰ به این موضوع پرداخته است. کنوانسیون ورشو نیز، ارائه کمک مادی به بزه دیدگان را از معیارهای یک معیشت و زندگی شایسته اعلام کرده و دولت های متعاقد را به پیش بینی قانون و ارائه آن ملزم کرده است.^{۲۴}

۴- حق بهره مندی از آموزش شغلی و اشتغال

بر اساس ماده ۳-۶-ت پروتکل پالمو، شغل، آموزش و مهارتهای حرفه ای برای بهبودی بزه دیده ضروری اعلام شده و بدون آنکه مقید به شرایط خاصی کند، با تعبیری غیر الزامی، از دولتها خواسته است تا اجرای اقدامات مطروحه را در موارد مناسب در نظر گیرند.^{۲۵} در سطح اروپایی، دستور العمل ۲۰۰۴ شورای اروپا در ماده ۱۱ به دارنده اجازه اقامت حق دسترسی به تحصیل، مهارت شغلی و بازار کار را بر اساس شرائطی که دولت های متعاقد در مقررات خود پیش بینی می کنند اعطاء کرده است. بند ۴ ماده ۱۲ کنوانسیون ورشو نیز همانند دستور العمل مزبور، تحصیل، آموزش حرفه ای و دسترسی به بازار کار را برای افرادی مقرر می کند که بعد از دوره بهبودی، اجازه اقامت کسب می نمایند^{۲۶} و از معرفی موارد مزبور به عنوان مساعدت های ضروری که باید در دوره بهبودی نیز ارائه شوند، پرهیز کرده است اما استثنائاً برای کودکان دسترسی به آموزش از دوره بهبودی را امکانپذیر اعلام نموده است. نهایتاً اینکه پیش بینی حمایت های ذکر شده برای افرادی که اجازه اقامت دارند حق واقعی دسترسی به بازار کار، آموزشهای شغلی و تحصیل را ایجاد نمی کند و دولتها می توانند مقررات حاکم بر این دسترسی را تعیین کنند.

۵- حق دسترسی به وکیل و مشاوره حقوقی و مترجم

دسترسی بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی بازداشت شده در بازداشتگاه های اداره مهاجرت کشور مقصد و یا کمپ ها، به مشاوران حقوقی می تواند مشکلات ناشی از چنین مهاجرت هایی را بکاهد. مشاور حقوقی می تواند با توصیف قوانین و مقررات حاکم بر کشور مقصد زمینه را برای بازگشت و یا در موارد نادری زمینه را برای اخذ پناهندگی فراهم سازد. مهاجران غیر قانونی در اغلب موارد هیچ گونه اطلاعی نسبت به قوانین مهاجرت و حتی زبان رسمی کشور مقصد ندارند که این امر وضعیت زندگی را برای آنها در بازداشتگاه و کمپ بسیار دشوار می سازد. از سوی دیگر گاهی ممکن است به دلیل عدم دسترسی به یک مشاور حقوقی، مهاجران به کشوری بازگردانده شوند که احتمال تهدید سلامت و زندگی آنها در آنجا وجود دارد. حق دسترسی به وکیل و معاضدت های حقوقی از جمله حقوق بنیادی بشر است. کمیته بین المللی حقوق بشر اظهار داشته است که همه اشخاصی

^{۲۴} -Opcit

^{۲۵} - Lenzerini, Federico (2009). "International Legal Instruments on Human Trafficking and a victim – oriented Approach". *Intercultural Human Rights Law Review*, Vol. 4, pp: 205-238.

^{۲۶} - Gallagher, Anne(2006). "Recent Legal Development in the Field of Human Trafficking". *European Journal of Migration and Law*, p.177

که دستگیر و یا بازداشت می شوند باید فوراً به وکیل دسترسی داشته باشند.^{۲۷} در هر نوع بازداشت، حق دسترسی به وکیل و اطلاع از حقوق و بهره مندی از کمک های حقوقی رایگان پیش نیاز حفاظت قانونی از افراد است.

در حقیقت مشورت و ارائه اطلاعات باید بزه دیدگان را قادر کند تا ارزیابی صحیحی از موقعیت و وضعیت خویش بدست آورند و با توجه به محدودیتها و امکانات فراروی خود، تصمیمی آگاهانه اتخاذ کنند. از سوی دیگر، دسترسی بزه دیده به عدالت و دخالت وی در دادرسی - به ویژه برای جبران خسارات خود- نیازمند تجربه و آگاهی تخصصی در ارتباط با هر یک از مراحل دادرسی است که بزه دیدگان معمولاً به دلایل گوناگون از جمله زبان، تابعیت، آموزش و اختلاف فرهنگی از آن برخوردار نیستند و این موضوع اساساً در تخصص یک وکیل است. وکیل علاوه بر همراهی بزه دیده در تمامی فرآیند دادرسی، او را در اظهار نظر و اجرای حقوقش در هر مورد حمایت و یاری می کند. بند ۳ ماده ۲۵ کنوانسیون جرائم سازمان یافته فراملی و ماده ۶-۲ ب پروتکل پالرمو بر تمهید وضعیتی که بزه دیدگان بتوانند نقطه نظرات و نگرانی های خود را طرح و مورد توجه قرار گیرد، تصریح کرده است. ماده ۶-۳ ب پروتکل پالرمو نیز به موضوع اطلاعات و نمایندگی حقوقی تصریح کرده است؛ در سطح اروپائی نیز ماده ۵ دستور العمل ۲۰۰۴ شورای اروپا بر ضرورت ارائه اطلاعات به بزه دیدگان جرم و در بند ۴ ماده ۷ نیز بر ارائه کمک حقوقی رایگان به بزه دیدگان و بر اساس شرایط حقوق ملی هر کشور اشاره کرده است. کنوانسیون ورشو بر دادن اطلاعات و مشاوره حقوقی به زبانی که بزه دیده آنها بفهمد و بتواند گام های مناسب را در فرآیند کیفری علیه مجرمین در نظر گیرد در بند ت و ث از ماده ۱۲ تصریح کرده است.^{۲۸}

علاوه بر این بخش قابل توجهی از بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیرقانونی در کشورهای مقصد بزه دیدگان خارجی هستند. از اینرو قربانیان این جنایات در کشورهای مقصد صرف نظر از داشتن اختلاف فرهنگی، ناتوانی در صحبت کردن یا صحیح صحبت کردن به زبان یا زبانهای کشور مقصد دارند. این امر منجر به ترس آنها نسبت به رجوع به مقامات صلاحیتدار و دسترسی به عدالت و نهایتاً آسیب پذیری آنها را بالاتر؛ لذا از نخستین حمایت های ضروری از قربانیان، خدمات مربوط به زبان و ترجمه اطلاعات و اسناد به زبانی است که با آن صحبت می کنند یا خوب آن را می فهمند. خدمات ترجمه و زبان فقط محدود به حضور بزه دیده نزد دادرس و در مرحله دادرسی نیست، بلکه از اولین مراحل شناسائی بزه دیدگان آغاز می شود، زیرا بهبودی وضعیت بزه دیده نیز به آن وابسته است. پروتکل پالرمو در زمینه ارائه خدمات ترجمه و توضیح بطور مستقل ضابطه ای پیش بینی نکرده است اما کنوانسیون ورشو در ماده ۱۲-۱-پصراحتاً آنرا به عنوان یکی از حمایت های لازم از بزه دیدگان معرفی کرده و در بند ۲ ماده ۱۳ ارائه این خدمت و اقدام حمایتی را از اولین مراحل یعنی مرحله بهبودی پذیرفته است.

۶-برابری در برابر قانون

برابری و عدم تبعیض در اسناد بین المللی تأکید فراوانی در استقرار برابری و از میان بردن تبعیض شده است. اسنادی مانند اعلامیه جهانی حقوق بشر(مواد ۲،۱ و ۷) میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (بند ۱ ماده ۲، ماده ۱۲ و ۲۵) کنوانسیون

^{۲۷}- فضائی، مصطفی، دادرسی عادلانه محاکمات کیفری بین المللی " چاپ اول تهران، انتشارات موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۸۸، ص ۳۷۴

^{۲۸}- Follmar Otto, Petra and Rabe, Heike(2009). Human Trafficking in Germany. Berlin: German Institute For human Rights,p.38

اروپایی حقوق بشر (ماده ۱۲) و ... براساس موازین حقوق بشری، حقوق مهاجران غیر قانونی نیز باید محترم شمرده شود حتی اگر مجوز اقامت در کشور مقصد را نداشته باشند. رفتار برابر و یکسان با مهاجران غیر قانونی و قانونی اصل اساسی است و اعمال تبعیض میان گروه های مختلف نیازمند مجوز قانونی است. حقوق مندرج در اسناد حقوق بشری باید در دسترس همه افراد بدون هرگونه تبعیض و بدون در نظر گرفتن ملیت و تابعیت از جمله در مورد پناهیجویان، پناهندگان و مهاجران قرار گیرد.

۷- نظارت بین المللی

نظارت نقش اساسی در حمایت از حقوق مهاجران ایفا می کند. با افزایش شمار مهاجران غیرقانونی در سالهای اخیر و به تبع آن افزایش بازداشت این افراد، نیاز به نظارت بین المللی ویژه بر این بازداشتها و محل نگهداری مهاجران غیر قانونی ضروری است. چراکه بازداشت خودسرانه و غیر انسانی، براساس اسناد حقوق بشری یک نقض حقوق بشری به شمار می رود. در این راستا می توان از نقش مهم کمیته اروپایی جلوگیری از شکنجه و رفتارهای غیرانسانی یا امانت آمیز یا مجازات در نظارت بر عملکرد دولتها در برخورد با مهاجران غیرقانونی بازداشت شده یاد کرد.^{۲۹}

گفتار سوم- جهانی شدن مبارزه با قاچاق انسان و نقش دولتها در مبارزه با آن

امروزه، یکی از فاکتورهای کنترل جرایم در جوامع، کنترل تجارت غیرقانونی انسان در مرزهای باشد و این امر سبب شده دولتها در جهت حمایت از فرصتهای شغلی داخلی و کاهش جرایم، به تشکیل پیمان های بین المللی اقدام نمایند. پروتکل پالمو یک معاهده ی همکاری در کنترل جرایم بین المللی است که دولتها را به همکاری در مبارزه با انواع قاچاق تشویق نموده است. همچنین شامل معیارهایی است که از اشخاص قاچاق شده برای جلوگیری از کار غیرقانونی آنها در قالب قوانین بومی حمایت می کند. در حال حاضر شاهد تلاش دولتها و جوامع متعهد در پیشگیری از قاچاق انسان و در نتیجه تجارت غیرقانونی اشخاص آسیب پذیر هستیم.

قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی پدیده ای نیستند که تنها به عصر کنونی و به یکی دو دهه ی اخیر محدود گردند؛ لذا از دهه های پیشین اقدامات بسیاری در سطح بین المللی برای پیشگیری و سرکوب قاچاق انسان انجام شده است. این اقدامات عمدتاً در غالب معاهدات و اسناد بین المللی صورت گرفته است. از جمله ی این اسناد، معاهدات راجع به الغای بردگی می باشند. قاچاق انسان رابطه و نسبت نزدیکی با برده داری و تجارت برده دارد؛ به همین دلیل از آن به عنوان برده داری معاصر یاد می کنند. این اسناد عبارتند از :

الف-مقاوله نامه متوقف ساختن قاچاق برده های سفید پوست، ۱۹۰۴، پاریس

ب- کنوانسیون بین المللی ممانعت از قاچاق برده های سفیدپوست، ۴ می، ۱۹۱۰ میلادی

پ- قرارداد بین المللی الغای خرید و فروش زنان و کودکان، ۱۹۲۱ میلادی

^{۲۹} - Grant, S , Immigration Detention: Some Issues of Inequality, The Equal Rights Review, (2011), Vol. Seven , p.79

ت- قرارداد مربوط به بردگی و کار اجباری، ۱۹۲۶ میلادی ژنو

ث- کنوانسیون بین المللی جلوگیری از قاچاق زنان ۱۹۳۳ میلادی

ج- کنوانسیون ممانعت از قاچاق اشخاص و بهره کشی از روسپی گری دیگران، ۱۹۴۹ میلادی

چ- کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان، ۱۹۷۹ میلادی

خ- پروتکل الحاقی کنوانسیون مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی در زمینه ی پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص، بویژه زنان و کودکان (پالرمو ۲۰۰۰)

د- سایر اسناد بین المللی که به نوعی به مسئله ی قاچاق انسان و یا اعمال همراه با آن پرداخته اند عبارتند از: اعلامیه ی جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸ م.) سازمان ملل متحد، قرارداد تکمیلی منع بردگی و برده فروشی و عملیات و دستگاه های مشابه بردگی (۱۹۵۶ م.)، کنوانسیون رضایت برای ازدواج، حداقل سن برای ازدواج و ثبت ازدواج (۱۹۶۲ م.)، کنوانسیون ۱۹۶۵ میلادی لاهه در زمینه ی فرزندخواندگی، میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶ م.) سازمان ملل متحد، مقاله نامه ی ۱۳۸ (۱۹۷۳ م.) سازمان بین المللی کار (ILO) در زمینه ی حداقل سن، کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان (۱۹۷۹ م.) سازمان ملل متحد، کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹ م.) سازمان ملل متحد، اعلامیه ی رفع خشونت علیه زنان (۱۹۹۳ م.) سازمان ملل متحد، کنوانسیون ۱۹۹۳ میلادی لاهه در زمینه ی حمایت از کودکان و همکاری در زمینه ی فرزندخواندگی میان کشورها، چهارمین کنفرانس جهانی زنان (۱۹۹۵ م.) پکن، پروتکل اختیاری کنوانسیون رفع همه اشکال خشونت علیه زنان (۱۹۹۹ م.) سازمان ملل متحد، مقاله نامه ی ۱۸۲ (۱۹۹۹ م.) سازمان بین المللی کار (ILO)، ماده ی ۳-۳ منشور نورنبرگ، ماده ۳-۵ منشور توکیو، ماده ۳-۵ دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی سابق، ماده ی ۳-۳ اساسنامه ی دادگاه کیفری بین المللی رواندا .

گفتار چهارم- عملکرد اتحادیه اروپا در مقابله با بحران قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی

پاسخ به بحران پناهندگی ، مهاجرت غیرقانونی و قاچاق انسان از جمله عرصه هایی است که اروپایی ها در چند سال اخیر بدترین عملکرد را از خود به نمایش گذاشته اند. این عملکرد نامناسب نشان دهنده فقدان اتحاد در میان دولت های اروپایی است. کل درخواست های پناهندگی در اتحادیه اروپا در سال جاری به بیش از ۸۹۰ هزار پرونده رسیده است که هشتاد درصد آن مربوط به پنج کشور آلمان، مجارستان، ایتالیا، فرانسه، و سوئد می شود. متأسفانه اروپا به ویژه کشورهای جنوبی، آن هم به صورت مستقیم (بحران مهاجرت) و هم غیرمستقیم (به دلیل فشارهای اقتصادی) از این سونامی انسانی به شدت ضربه خورده اند. علاوه بر این، بحران مهاجرت نتایج اسفباری بر مواضع حقوق بشری اتحادیه اروپا وارد کرده است؛ زیرا آنان اقدامات لازم برای پناه دادن مهاجران غیر قانونی را نداشتند .

آنچه مدیریت این بحران را از دست اروپا خارج کرده، ویژگی های منحصر به فرد آن است: هم تعداد افراد مهاجر زیاد است و هم طبیعت آن مختلط است. به عبارت دیگر، سیل مهاجران اروپا در بردارنده گروه های مختلف مهاجران با انگیزه ها و نیازهای مختلف است که از کشورهای گوناگون؛ اما زیر چتر یک شبکه قاچاق مشترک به اروپا سفر می کنند.

به لحاظ حقوقی، هرگونه واکنش به موضوع پناهندگی و مهاجرت در کشورهای عضو اتحادیه اروپا تحت تأثیر قوانین شنگن و پیمان دبلین است. منطقه شنگن یکی از دستاوردهای سیاست مشترک اروپایی است که تردد آزاد میان مرزهای اروپایی را تضمین می‌کند. هر سیاست پناهندگی که توسط اروپا لحاظ می‌شود، باید این موضوع را نیز مدنظر قرار دهد که حرکت آزادانه افراد، کالا و سرمایه حفظ شود. طبق پیمان دبلین نیز پناهجویانی که به یک کشور اروپایی وارد می‌شوند باید در همان کشور تقاضای پناهندگی کنند. زمانی که پیمان دبلین در اروپا منعقد شد، شمار مهاجران تا این حد زیاد نبود. بنابراین، به نظر می‌رسد که این چهارچوب‌ها تا حد زیادی تطابق خود را با واقعیت بیرونی از دست داده‌اند. علاوه بر سازوکارهای درون اروپایی، این کشورها باید به کنوانسیون ژنو ۱۹۵۱ نیز متعهد باشند؛ اما این کنوانسیون از بسیاری جهات رعایت نمی‌شود. محدودیت‌های بعد حقوقی قطعاً مشکلاتی را در عملکرد سیاسی برجای خواهد گذاشت. سیاست‌های مهاجرتی اتحادیه اروپا بیش از آنکه در بروکسل تعیین شوند، به دلیل تأثیرگذاری مستقیم بر اقتصاد و امنیت، بیشتر پیرو قوانین داخلی کشورهای عضو هستند؛ به همین روی، بسیاری از کشورهای اروپایی در چهارچوب قوانین داخلی و نوع نگاه سیاستگذاران تلاش می‌کنند سیاست‌های مهاجرتی را برپایه شرایط خود اجرا کنند.

مطابق گزارش سازمان بین‌المللی مهاجرت در سال جاری بیش از یک میلیون آواره و مهاجر به کشورهای عضو اتحادیه اروپا رفته‌اند در حالی که ۳۷۰۰ تن از آنها در سفرهای خطرناکی که برای قاچاقچیان بسیار سود داشته، کشته و یا مفقود شدند. این آمار سه تا چهار برابر بیشتر از تعداد آواره و مهاجری است که در سال ۲۰۱۴ میلادی به کشورهای عضو اتحادیه اروپا آمدند و تعداد کشته شدگان نیز نسبت به سال گذشته میلادی بسیار بیشتر است. آژانس آوارگان سازمان ملل و سازمان بین‌المللی مهاجرت در بیانیه‌ای مشترک اعلام کردند، اکثر این افراد از طریق دریای مدیترانه یا دریای اژه به کشورهای اروپایی رسیده‌اند و نیمی از آن‌ها از آوارگان سوری هستند، ۲۰ درصد این مهاجران و آوارگان را افغان‌ها و هفت درصد را عراقی‌ها تشکیل می‌دهند.

بنا به اعلام این سازمان احتمالاً قاچاقچیان مسئول اکثر این سفرها هستند و به احتمال زیاد از این مساله دست کم یک میلیارد دلار درآمد کسب کرده‌اند. بسته به تعداد اعضای خانواده و اینکه کدام گروه قاچاقچی این کار را انجام می‌دهد، قاچاقچیان از هر نفر ۲۰۰۰ تا ۶۰۰۰ دلار می‌گیرند. سازمان بین‌المللی مهاجرت برآورد کرده که قاچاقچیان از سال ۲۰۰۰ میلادی ۱۰ میلیارد دلار یا بیشتر درآمد کسب کرده‌اند.

جنگ داخلی سوریه و تشکیل گروه تروریستی داعش تنها یکی از علت‌های این سیل مهاجرت می‌باشد. از دیگر دلایل می‌توان به بیماری ابولا، بوکوحرام در غرب آفریقا، زمین لرزه در نپال، درگیری‌ها در لیبی، یمن، سودان جنوبی، جمهوری آفریقای مرکزی، افغانستان و عراق اشاره کرد^{۳۰}.

علاوه بر این رئیس اتحادیه اروپا در خصوص بحران مهاجران اظهار نموده: «اختلافاتی میان شرق و غرب اروپا در مورد این بحران وجود دارد. برخی از این کشورها به دنبال مهار موج مهاجرت هستند و برخی دیگر حامی پذیرفتن مهاجران هستند. چالش اصلی

^{۳۰} -<http://www.isna.ir/news/94100200980>

یافتن یک مسیر مشترک در مورد این بحران بوده که هنوز محقق نشده است. بحران مهاجرت یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که اتحادیه اروپا با آن روبرو بوده است.^{۳۱}

اما به طور کلی می‌توان دو جهت‌گیری را در موضع کشورهای اروپایی نسبت به این بحران شناسایی کرد:^{۳۲}

۱. **اسکان در اروپا**: برخی کشورها مانند: آلمان، فرانسه، و ایتالیا بر پیش گرفتن سیاست مشترک و توزیع مهاجران در کشورهای عضو اتحادیه اروپا تأکید دارند. آلمان حدود شش میلیارد یورو بودجه اضافی را برای کمک به مهاجران و پناهجویان در نظر گرفته و اعلام کرده است که تا پایان سال جاری میلادی، پذیرای هشتصد هزار نفر از آنان خواهد بود. در آلمان، برخی مؤسسات درصدد ارائه آموزش‌های لازم برای برخی از مهاجرانند. سوئد نیز از پناهندگان حمایت بیشتری می‌کند و محیط بهتری برای پذیرش دارد. مهاجران نیز راحت‌تر در محیط آنجا ادغام می‌شوند. دولت سوئد هدف خود را جذب سریع مهاجران در بازار کار اعلام کرده و در این راه با ارائه دوره‌های آموزش زبان و آشنایی با قوانین کشور سعی در ادغام مهاجران در جامعه داشته است. حل‌وفصل معضلات مربوط به شکاف و انزوای مهاجران در جامعه سوئد، به یکی از دغدغه‌های اصلی این کشور بدل شده است. سازمان‌ها و نهادهای دولتی، خصوصی و غیردولتی در سال‌های گذشته هریک به نوبه خود سعی کرده‌اند با اجرای طرح‌های مختلف نسبت به کاستن از عمق این شکاف اقدام کنند. کلیسا نیز از این سیاست حمایت می‌کند، به طوری که پاپ در تاریخ ۶ سپتامبر ۲۰۱۶ از کلیه قصبه‌های مذهبی خواست که به نشانه همدردی، یک خانواده مهاجر را تحت حمایت خود بگیرند. ایتالیا مشتمل بر ۲۵ هزار و آلمان دوازده هزار قصبه مسیحی است. با طرح پاپ، حداقل ۳۷۰ هزار خانواده مهاجر فقط در آلمان و ایتالیا تحت پوشش کلیسا سرپناه پیدا خواهند کرد. به نظر می‌رسد سرمنشأ این جهت‌گیری به نوعی عملگرایی اقتصادی بازمی‌گردد. کشورهای نظیر: سوئد و آلمان و حتی اتریش درصد بیکاری پایین و جمعیت مسنی دارند. بنابراین، در سال‌های آتی، این کشورها نیاز مبرمی به نیروی کار، به‌ویژه در مشاغل یقه آبی خواهند داشت. پناهندگان نیروی کار جدیدی را به اقتصاد این کشورها پمپاژ خواهند کرد.

۲. **جلوگیری از مهاجرت در مبدأ**: در بسیاری از کشورهای اروپایی، جنبش‌های بیگانه‌ستیزی بر سرکار آمده‌اند که در مقابل هر انعطافی مقاومت می‌کنند. بریتانیا، هلند، قبرس، جمهوری چک، مجارستان، و اسلواکی از جمله کشورهایی هستند که در برابر مهاجران و پناهندگان سیاست سخت‌گیرانه‌ای را در پیش گرفته‌اند. این کشورها از تبیین سیاست مشترک و سهمیه‌بندی پذیرش مهاجر توسط کشورهای عضو خودداری می‌کنند. مجارستان، دولت آلمان را به تشویق مهاجران برای هجوم به اروپا متهم کرده و از برنامه‌ریزی برای کنترل شدیدتر مرزهای خود خبر داده است. این سیاست مجارستان می‌تواند به پیچیده‌تر شدن معادله بینجامد؛ زیرا شبکه قاچاق انسان را قوی‌تر و گسترده‌تر خواهد کرد. دانمارک کارزار تبلیغاتی بزرگی در لبنان راه انداخته است که جلوی سفر پناهندگان به اروپا را بگیرد. در این کارزار بر محورهایی چون پنجاه درصد کاهش خدمات اجتماعی برای پناهندگان جدید تأکید شده است. دانمارک معتقد است که کنترل مرزها راه‌حل مناسبی برای مهار بحران نیست و باید از شیوه‌های دیگری مانند تبلیغات کمک گرفت. هلند در میان کشورهای عضو اتحادیه اروپا دارای سخت‌گیرانه‌ترین قوانین در قبال پناهجویان است. حدود دو سوم درخواست‌های پناهندگی در هلند رد می‌شوند. پس از رد درخواست پناهندگی، پناهجو باید طی ۲۸ روز خاک هلند را ترک کند. دولت هلند خود را موظف به تأمین حداقل نیازهای پناهجویان می‌داند. مهاجرانی که خواهان اقامت در خوابگاه‌های پناهندگی

^{۳۱} - <http://www.khabaronline.ir/detail/454261/World/europe>

^{۳۲} - <http://www.farsnews.com/13940629001380>

نیستند، از این امکانات ناچیز نیز محروم می‌شوند. تغییر ترکیب جمعیتی اروپا به سوی اسلام یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های کشورهای است که از این سیاست پیروی می‌کنند. کشورهای اروپایی رویه سیاسی خود را نیز نادیده گرفته و به صراحت اعلام کرده‌اند که تنها مهاجران مسیحی را می‌پذیرند. از جمله این کشورهای جمهوری چک، اسلواکی، و قبرس هستند. بسیاری از مسلمانان برای گرفتن پناهندگی در این کشورها خود را مسیحی معرفی می‌کنند که از اولین تبعات این امر بروز بحران هویتی در میان آنهاست.^{۳۳}

گفتار پنجم- طرح‌های اجرایی اتحادیه اروپا در مقابله با بحران مهاجران غیرقانونی و قاچاق انسان

گذشته از اینکه جهت‌گیری‌ها در باب مسأله مهاجران غیرقانونی و قاچاق انسان در اروپا چه بوده است، کشورهای اروپایی در قالب اتحادیه اروپا طرح‌های عملیاتی ویژه‌ای را اجرا کرده‌اند تا بتوانند دژی را در برابر این سیل خروشان بنا کنند. **ماره نوستروم** از مهم‌ترین طرح‌های اروپایی‌ها در این حوزه بوده است. در چهارچوب طرح ماره نوستروم در سال ۲۰۱۴، دولت ایتالیا بیش از ۱۶۶۰۰۰ نفر را از مدیریت نجات داد. بودجه اولیه این طرح نه میلیون یورو بود و دو بعد دریایی و حفاظت از ساحل و عملیات‌های جستجو و نجات را شامل می‌شد. این طرح توانایی مقابله با قاچاقچیان انسان را نیز داشت. برخی از کشورهای اروپایی بر این باور بودند که عملیات نجات در مدیریت بیشتر مشوق پناهندگان است. بنابراین، در اکتبر ۲۰۱۴، ایتالیا ماره نوستروم را لغو کرد.

پس از توقف طرح ماره نوستروم، کشورهای اروپایی **آژانس مرزی اتحادیه اروپا (فرونکس)** را تأسیس کردند. فرونتکس عملیات ترایتون را ساماندهی کرد که هدف اولیه آن کنترل مرزهای اتحادیه بود نه نجات مهاجران. برخلاف ماره نوستروم که از جنوبی‌ترین جزیره ایتالیا، لامپدوزا، تا صد مایل دریایی را شامل می‌شد، ترایتون محدود به سی مایل دریایی در حفاصل سواحل ایتالیا و مالت بود. بودجه آن نیز یک سوم ماره نوستروم بود. در فاصله ژانویه تا مه ۲۰۱۵، حدود ۴۱/۴۷۰ پناهنده به ایتالیا رسیدند. در حالی که در همین بازه زمانی در سال ۲۰۱۵، تعداد آنها ۳۹/۱۰۱ هزار نفر بود. توقف ماره نوستروم تبعات هولناکی را به جای گذاشت و سبب غرق شدن ۱/۸۶۵ نفر در مدیریت نجات از ابتدای سال ۲۰۱۵ تاکنون شد. در حالی که با اجرای طرح ماره نوستروم تعداد قربانیان تنها ۴۲۵ نفر بود؛ به همین دلیل، رهبران اروپا تصمیم گرفتند منابع و حوزه عملیاتی ترایتون را به سطح ماره نوستروم افزایش دهند. غیر از این دو طرح عملیاتی، **شورای فوق‌العاده اروپا** در ۲۳ آوریل ۲۰۱۵ دستورالعمل اروپایی مهاجرت را منتشر کرد. این دستورالعمل در بردارنده ابزارهایی به منظور مدیریت امواج مهاجرت در چهارچوب برنامه اقدام خارجی اتحادیه اروپاست. این معیار بعد مهاجرتی سیاست همسایگی اروپا و رویکرد جهانی به مهاجرت و تحرک را کامل می‌کند.

در میان ارگان‌های اتحادیه اروپا به نظر می‌رسد که کمیسیون تکاپوهای بیشتری را از خود نشان داده است. کمیسیون اروپا طرحی را امضا کرد که طبق آن مقرر گردیده چهار هزار پناهنده از ایتالیا و یونان به سایر کشورهای اروپایی انتقال داده شوند و بیست هزار محل اسکان برای پناهندگان خارج از اتحادیه اروپا تأسیس شود. غیر از این طرح، کمیسیون تدابیر دیگری را نیز اندیشیده است؛ مثل: تقسیم بیش از چهار هزار پناهجو در میان کشورهای داوطلب و برداشتن باری از دوش ایتالیا و یونان.

^{۳۳} -Ibid

یکی دیگر از سیاست‌های کمیسیون تشکیل مراکزی مرکب از یوروپول، فرونتکس، یوروجاست (واحد همکاری‌های قضایی اروپا)، و آژانس مجری سیاست مشترک پناهندگی است که با همکاری دولت‌های عضو مسئولیت پذیرش و بررسی صلاحیت افراد در مرزهای اروپا را برعهده دارند و مهاجران حائز شرایط پناهندگی را از سایرین جدا می‌کنند. به‌طور کلی می‌توان گفت که این طرح‌ها هیچ‌کدام کارساز نبوده‌اند.

علاوه بر این مقامات دولت سوئیس با همکاری دولت‌های آلمان و ایتالیا، نیروی ویژه مشترک برای کشف و نابودی شبکه‌های قاچاق پناهجویان و مهاجران به اروپا تشکیل داده‌اند.^{۳۴}

به گفته مقامات سوئیسی، نیروهای ویژه در شهر چایسو در نزدیکی مرز ایتالیا مستقر خواهند شد و مسئولیت کشف، تعقیب و نابودی شبکه‌های قاچاق انسان را برعهده خواهند داشت.

اما در مجموع عملکرد کشورهای اروپایی در برابر بحران مهاجران و پناهجویان غیرقانونی و اعمال قوانین سختگیرانه و برخوردهای فیزیکی موجب تقویت فعالیت باندهای قاچاق انسان شده است. این باندها در نقاط مختلف جهان به کار قاچاق انسان‌هایی می‌پردازند که به دلیل شرایط جغرافیایی یا بحران‌های سیاسی و اقتصادی و اجتماعی به صورت غیر قانونی مجبور به ترک وطن هستند.

علیرغم سختگیری‌های اروپا، بسیاری از پناهجویان و مهاجران با پرداخت هزینه‌های گزاف و بدون دریافت هیچ تضمینی، تن به سفر با باندهای قاچاق انسان می‌دهند که پایان معمولاً مرگبار دارد.

اغلب این پناهجویان و مهاجران غیر قانونی از کشورهای خاورمیانه چون یمن، سوریه، افغانستان، عراق و کشورهای آفریقا هستند که در آنها، فعالیت‌های گروه‌های تروریستی، درگیری‌های داخلی قومی و قبیله‌ای و مذهبی، زندگی روزانه مردم را مختل کرده است.

مطابق آمار نهادهای بین‌المللی، حدود ۱۳۵ میلیون یورو درآمد سالانه قاچاقچیان است. آنها برای هر سفر، هزار و هشتصد تا ده هزار یورو از پناهجویان و مهاجران غیر قانونی دریافت می‌نمایند.

باندهای قاچاق انسان، هرگونه خشونت، بهره‌برداری‌های جنسی، بدرفتاری و قتل را بر پناهجویان روا می‌دارند و هیچ قانونی نیز در میان نیست. قاچاقچیان انسان نه تنها با کشتی و از راه دریا بلکه با حمایت و تامین امنیت از سوی برخی از گروه‌های مسلح سازمان یافته، از مرزهای زمینی نیز اقدام به قاچاق انسان می‌کنند.

علاوه بر این اجرای توافقنامه جنجالی بین اتحادیه اروپا و ترکیه تعداد مهاجران خارجی که قصد داشته‌اند خود را به مرزهای اروپا برسانند به شدت کاهش یافته است. در ماه می سال ۲۰۱۶، ۱۳ مهاجر در آب‌های مدیترانه جان باختند، این رقم در ماه می سال گذشته به ۹۵ نفر و در می ۲۰۱۴ میلادی به بیش از ۳۳۰ نفر رسیده بود.

اما توافق جدید اتحادیه اروپا و ترکیه برای بازگرداندن مهاجران خارجی به چالش گسترده‌ای تبدیل شده است. بر اساس توافق ترکیه و اتحادیه اروپا، آنکارا همه مهاجران خارجی به اروپا را که از دریای اژه به طور غیر قانونی وارد یونان شده‌اند، باز خواهد گرداند. در مقابل، اروپا نیز هزاران مهاجر سوری را که مستقیم از ترکیه آمده‌اند، قبول خواهد کرد و مذاکرات بر سر سفر به اروپا بدون نیاز به ویزا و عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا، پیشرفت خواهد داشت. طرح اخراج دسته جمعی مهاجران از یونان با انتقاد بین‌المللی مواجه شده است و مقامات ارشد سازمان ملل در امور پناهجویان و مهاجران، قانونی بودن آن را زیر سوال بردند.

^{۳۴} - <http://www.irna.ir/fa/News/81738710/>

کمیسیون عالی حقوق بشر سازمان ملل، این تصمیم را غیر قانونی دانسته و تاکید کرده، این اقدام می تواند به اخراج های جمعی و خودسرانه منتهی شود. کمیسیون عالی حقوق بشر سازمان ملل از اتحادیه اروپا درخواست کرده، در توافق برنامه ریزی شده خود با ترکیه بر سر مساله پناهندگان و مهاجران تجدید نظر کند.

از طرفی این بحران موجب ایجاد تنش در روابط بین کشورهای عضو اتحادیه اروپا شده است و پابندی این کشورها به توافقنامه شینگن را به شدت زیر سؤال برده است.^{۳۵}

لازم به ذکر است که ایتالیا درگیرترین کشور اروپایی با پدیده مهاجرت غیرقانونی است. بیستم آوریل ۲۰۱۵ یک کشتی حامل ۹۵۰ مهاجر در موازات سواحل لیبی غرق شد و ۷۰۰ نفر جان خود را از دست دادند هر چند نیروی حفاظت ساحلی ایتالیا اعلام کرده است که تنها ۲۸ نفر از مرگ نجات یافته اند. در ماه اکتبر سال ۲۰۱۳ بیش از ۳۶۰ آفریقایی تبار بر اثر آتش سوزی در شناور کوچک حامل آنان در نزدیکی سواحل «لامبیدوسا» ایتالیا جان باختند. ایتالیا در حال حاضر در دسترس ترین کشوری است که هدف موج مهاجران آفریقایی و سوری تبار گریزان از اوضاع امنیتی کشورشان به ویژه از لیبی و سوریه است. گارد ساحلی ایتالیا در گزارش اخیر خود اعلام کرد که تنها در شش ماهه گذشته بیش از ۱۱ هزار مهاجر غیرقانونی وارد سواحل این کشور در کرانه شمالی مدیترانه شده اند.^{۳۶}

اما در حالی که کشورهای اروپایی به ویژه ایتالیا قاچاقچیان انسان را مقصر مرگ و میر مهاجران در آب های مدیترانه می دانند برخی گروه های حقوق بشری انگشت اتهام را به سوی دولت های اروپایی و سیاست اتحادیه اروپا در زمینه مهاجرت می گیرند. زید بن رعد الحسین کمیسیون عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد در این زمینه تصریح نموده که سیاست های اتحادیه اروپا در زمینه مهاجرت، دریای مدیترانه را به «قبرستان باز» مهاجران مبدل کرده است. کمیساریای عالی پناهندگان نیز با انتقاد از سیاست های کشورهای اروپایی در قبال مهاجرت اعلام نموده که اتحادیه اروپا ترجیح می دهد مهاجران را بیرون از مرزهای خود ببیند و آنگونه که باید، به حق پناهندگی احترام نمی گذارد.

آنتونیو گوتریس کمیسیون عالی پناهندگان سازمان ملل تعامل اروپا با جنگ زده هایی که تنها از جنگ گریخته اند را به ویژه در شرایط استثنایی بحرانی منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا اشتباه می داند.

کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل اعلام کرده است که در سال ۲۰۱۴ میلادی سه هزار و ۴۱۹ مهاجر غیرقانونی در دریای مدیترانه جان خود را از دست داده اند و این آمار، دریای مدیترانه را «خطرناکترین مسیر مهاجرت در جهان» کرده است.

نتیجه گیری

در یک جمع بندی میتوان گفت تهیه و تصویب اسناد بین المللی و منطقه ای و پذیرش آنها در سطح بین المللی از یک سو و تلاش دولتها در جهت اجرای تعهدات ناشی از الحاق به اسناد و ورود اصول و مواد پذیرفته شده به قوانین داخلی از سوی دیگر و

^{۳۵} - <http://www.mashreghnews.ir/fa/news/579032>

^{۳۶} - <http://www.mashreghnews.ir/fa/news/408827>

جرم انگاری اعمال همراه با قاچاق انسان توسط یک مرجع قضایی بین المللی بیانگر جهانی شدن مبارزه با قاچاق انسان است. متأسفانه برخلاف وجود همکاری های بین المللی و اقدامات دولتها در سطح ملی، قاچاق انسان رشد فزاینده، سود سرشار و متقاضیان بسیار دارد و همچنان موجب نگرانی جامعه ی بین المللی است.

براساس اطلاعات به دست آمده در این مطالعه، دلایل قانع کننده ای مبنی بر افزایش میزان مهاجرت های بین المللی و همچنین قاچاق انسان وجود دارد. فشار اقتصادی پایدار در کشورهای فقیر و در حال توسعه، فقدان فرصتهای آموزشی و شغلی، گردشگری، جنگ، نیاز کشورهای صنعتی، تبلیغات پرجاذبه دلان قاچاق انسان، وجود فاحشه خانه ها در بسیاری از کشورهای، تورم جمعیت، کشمکشهای داخلی، ضعف در کنترل مرزها، عدم جرم انگاری، تبعیض جنسیتی، سهولت در جعل هویت، فساد نهادهای نظارتی و مرتبط با قاچاق انسان، خشونت های خانوادگی و رشد گروه ها های تروریستی دیگر عوامل دخیل در معضل قاچاق انسان، حاکی از آن است که تعداد قابل توجهی از افراد با انگیزه کسب منافع مالی و یافتن زندگی در دام مافیای قاچاقچیان انسان گرفتار می شوند.

علاوه بر این ارزیابی رفتار با بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی و حمایت های حقوق بشری از این افراد در کشورهای مقصد و کمکهای لازم به این گروه ها مسائل بسیار پیچیده ای است که متأسفانه تاکنون مقررات خاصی در خصوص نحوه انجام این اقدامات تدوین و تصویب نگردیده است. آنچه لازم و ضروری می باشد این است که بزه دیدگان قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی علیرغم اعمال خلاف قانون خود جهت ورود غیر قانونی به خاک کشور دیگر، افراد انسانی هستند که حقوق اساسی و بنیادین این افراد در اسناد متعدد حقوق بشری مورد حمایت قرار گرفته است. در کنار این اسناد، کنوانسیون هایی در جهت مبارزه با این پدیده نیز در سطح بین المللی به تصویب دولتها رسیده است که علاوه بر ارائه راهکارهای پیشگیری و مقابله با پدیده مهاجرت غیر قانونی و قاچاق انسان، به دنبال حفظ کرامت و حقوق انسانی است. آنچه که به صراحت می توان در ماده ۱۵ پروتکل مبارزه با قاچاق مهاجران از خشکی، دریا و هوا مشاهده نمود این است که ارائه حداقل حقوق انسانی همچون محل اقامت، غذا، بهداشت و درمان و ارائه کمک و مشاوره حقوقی و مترجم و ... جهت حل مشکلات بزه دیدگان این جنایات را مورد تاکید قرار داده است. علاوه بر این موارد باید نظارت مستقیم و مستمری توسط نهادهای مستقل، بر بازداشتگاه ها و کمپ های نگهداری مهاجران غیر قانونی وجود داشته باشد. صرف نظر از وضعیت مهاجرت یک شخص، حقوق بشر و کرامت انسانی وی باید حفظ و در اولویت قرار گیرد.

علاوه بر این با مطالعه و تجزیه و تحلیل موردی نسبت به عملکرد اتحادیه اروپا نسبت به بحران قاچاق انسان و مهاجران غیر قانونی مشخص گردید که این کشورها در مقابله با بحران پناهندگی و مهاجرت غیر قانونی و قاچاق انسان در چند سال اخیر بدترین عملکرد را از خود به نمایش گذاشته اند. این عملکرد نامناسب نشان دهنده فقدان اتحاد در میان دولت های اروپایی است.

صرف نظر از اینکه جهت گیری ها در باب مسأله مهاجران غیر قانونی و قاچاق انسان در اروپا چه بوده است، کشورهای اروپایی در قالب اتحادیه اروپا طرح های عملیاتی ویژه ای را اجرا کرده اند. اما این طرح ها نه تنها به حل این بحران کمک نکرده بلکه برخی گروه های حقوق بشری انگشت اتهام را به سوی دولت های اروپایی و سیاست اتحادیه اروپا در زمینه مهاجرت می گیرند. به ویژه توافق اخیر اتحادیه اروپا با ترکیه مبنی بر بازگرداندن مهاجران، سبب شده تا نهادهای حقوق بشری انتقادهای گسترده ای نسبت به عملکرد چالش برانگیز اتحادیه اروپا نمایند.

اما در مجموع به نظر می رسد با توجه به بحران پیش آمده در اروپا بهترین راه برای حل بحران در این قاره، اعاده صلح و ثبات در منطقه خاورمیانه از جمله سوریه است. از اینرو صرف پذیرش بیشتر مهاجران و پناهنجویان و توزیع آنها نمی تواند راه حل مناسبی برای حل این بحران در اروپا می باشد.

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- دبیرزاده، الهه، (۱۳۸۶)، «تحلیل حقوقی قاچاق انسان در حقوق ایران و اسناد بین المللی»، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرمشناسی، دانشگاه شهید بهشتی - ذاقلی، عباس، (۱۳۸۹)
- ۲- سلیمی، صادق، (۱۳۹۰)، «قاچاق انسان و مبارزه با آن در حقوق کیفری ایران»، فصلنامه علمی، پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۲۶
- ۳- نگهبی مخلص آبادی، مرجان، (۱۳۹۱)، «جهانی شدن مقابله با قاچاق انسان، فصلنامه مطالعات راهبری جهانی شدن»، دوره پنجم، شماره ۱۶
- ۴- عبدالمحمد افروغ و مصطفی زارعی، بررسی پدیده قاچاق انسان در قوانین ایران و حقوق بین الملل و تاثیر متقابل مهاجرت بر آنها، فصلنامه علمی-ترویجی مطالعات بین المللی پلیس، زمستان ۱۳۹۴، شماره ۲۴.
- ۵- غفاری نمین، حقوق مهاجرت، چاپ دوم، انتشارات جنگل، تهران، ۱۳۹۰
- ۶- اصلانی، محمد، بررسی روند مهاجرت در جمهوری اسلامی ایران طی سه دهه اخیر و تاثیر آن بر امنیت ملی، فصلنامه جمعیت، ۱۳۸۵، شماره ۵۶ و ۵۵،
- ۷- حکیم زاده خوئی، پیمان، حمایت های حقوق بشری از مهاجران غیر قانونی در پهنه دریاها، کنفرانس بین المللی علوم انسانی و مطالعات رفتاری، ۲۶ آذر ۱۳۹۳
- ۸- موسوی، سید فضل الله و فرشته مسلمی بیدهندی، مهاجرت غیر قانونی از طریق دریا در پرتو حقوق بین الملل، فصلنامه حقوق، دوره ۴۳، زمستان ۱۳۹۲، شماره ۴،
- ۹- بیابانی، غلامحسین و محمدتقی عصار، وضعیت مهاجران غیرقانونی در جهان، فصلنامه جمعیت، شماره ۶۱ و ۶۲، ۱۳۸۶
- ۱۰- فضائی، مصطفی، دادرسی عادلانه محاکمات کیفری بین المللی " چاپ اول تهران، انتشارات موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی، ۱۳۸۸،

11. Crossette, Barbara, people Trafficking on rise, Warns UN, New York Times, 18 MAY 2000.

12. Bruggeman, Willy. the fight against organized crime: possibilities, problems and opportunities, with a special focus on the EU, the containment of transnational

organized crime ,2002

13- http://www.odccp.org/trafficking_protocol_background.html, Trafficking in person: the new protocol

14- Adams, Simon, "World History", kingfisher publication, (2008)

15- McIntosh, A, "Asian child prostitution on rise despite New Laws", Journal of International association of Physicians , (1995), AIDS Care I(10):46

16 - Sanyal .S , "Measures to prevent trafficking of women and children in South East Asia", Indian Journal of Criminology & Criminalistics, (May-Aug 2003), Vol, XXIV, No. 2

17- Deb, Sibnath (June 2005), "process of child trafficking in West Bengal: A qualitative study", Journal of social Changes, VOL.35, No.2

18-- Iselin , B & Adams, M , Distinguishing between Human Trafficking and People Smuggling UN - 14 Office on Drugs and Crime, Regional Centre for East Asia and the Pacific, Bangkok, 2003

19- Schloenhardt , A & Stacey, K. L , Assistance and Protection of Smuggled Migrants , Sydney Law - Review , (2013) , Vol 35:53

20- Grant, S , Immigration Detention: Some Issues of Inequality, The Equal Rights Review, (2011), Vol. 7

21- Rodriguez Pizarro , G & Hunt , International Migration, Health and Human Rights, WHO - 15 Library Cataloguing-in-Publication, P (2008)

22- Raffaelli, Rosa (2009). "The European Approach to the Protection of Trafficking Victims". German Law Journal, 1 (03)

23- Morehouse , christal (2009). Combating Human Trafficking. Berline: Ves-Verlag,

24 - Andreas J, Straubhaar , T , (1998) A Survey of the Economics of Illegal Migration, South European, Society and Politics - S EUR SOC POLIT , vol. 3, no. 3

25- Lenzerini, Federico (2009). "International Legal Instruments on Human Trafficking and a victim – oriented Approach". Intercultural Human Rights Law Review, Vol. 4

26 - Gallagher, Anne (2006). "Recent Legal Development in the Field of Human Trafficking". European Journal of Migration and Law

27- <http://www.farsnews.com/13940629001380>

28- <http://fararu.com/fa/news/73893>

۲۹- www.isna.ir/news/94100200980

30- <http://www.khabaronline.ir/detail/454261/World/europe>